

Usporedba svakodnevnog života u Japanu prikazanog u animangama i stvarnosti

Matika, Melani

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:328916>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

MELANI MATIKA

**USPOREDBA SVAKODNEVNOG JAPANSKOG ŽIVOTA PRIKAZANOG U
ANIMANGAMA I STVARNOSTI**

Završni rad

Pula, rujan, 2020. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

MELANI MATIKA

**USPOREDBA SVAKODNEVNOG JAPANSKOG ŽIVOTA PRIKAZANOG U
ANIMANGAMA I STVARNOSTI**

Završni rad

JMBAG: 0269103729, redovita studentica

**Studijski smjer: Jednopedmetni preddiplomski sveučilišni studij Japanski jezik i
kultura**

Predmet: Elektronički izvori za učenje japanskog jezika i kulture

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Srdanović

Pula, rujan, 2020. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Melani Matika, kandidat za prvostupnika Japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Melani Matika

U Puli, 25. rujna 2020. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Melani Matika dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Usporedba svakodnevnog japanskog života prikazanog u animangama i stvarnosti koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 25. rujna 2020. godine (datum)

Potpis

Melani Matika

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ŠKOLSKI ŽIVOT.....	3
2.1. Školski objekti	3
2.2. Školska pravila i zabrane	5
2.3. Sportski dani i školski festival.....	9
2.4. Gakushū juku - specijalna škola za dodatnu nastavu.....	10
3. IZGLED PROSTORA, HRANE I FESTIVALA.....	13
4. DRUŠTVENI PROBLEMI	15
4.1. Zlostavljanje učenika.....	15
4.2. <i>Futōkō</i> - Nepohađanje škole	19
4.3. <i>Hikikomori</i>	20
4.4. <i>Otaku</i>	22
4.5. Samoubojstva adolescenata i djece.....	23
5. LJUDSKI ODNOSI.....	29
5.1. Prijateljske veze	29
5.2. Ljubavne veze	30
5.3. Život s obitelji	32
6. ZAKLJUČAK.....	34
7. LITERATURA	35
8. POPIS TABLICA.....	37
9. PRIVITAK: SLIKE	38
10.1. Intervju 1	50
10.2. Intervju 2	58
10.3. Intervju 3	64
11. SAŽETAK.....	69
12. SUMMARY	70

1. UVOD

Anime i manga, to jest japanski animirani crtići i stripovi, danas su jedan od najpopularnijih japanskih proizvoda pop-kulture. U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata postigli su veliku popularnost ne samo u Japanu već i na zapadu¹. Privukli su široku publiku svih uzrasta nudeći puno više od neozbiljnih crtića i smiješnih knjiga i stripova za djecu, koja su postojala do tada na zapadu. U posljednjih dvadeset godina dvadesetog stoljeća, na zapadnjačkim dječjim programima zavladao su animei poput *Pokemona*, *Dragon Balla*, *Sailor Moona* i mnogih drugih. Gledatelji tada nisu mogli na temelju tih animea, koji su bili ispunjeni nestvarnim bićima, super moćima i lokacijama koje ne oslikavaju stvarnost, stvoriti sliku Japana i sliku stila svakodnevnog života Japanaca. No razvojem animanga², scene postaju vizualno ljepše i puno detaljnije, a žanrovi kao što su *slice of life* (dio života) i *school life* (školski život) postaju popularni u mangama te naročito u animeu³. Radnja tih žanrova animanga usredotočuje se na svakidašnji život djece i tinejdžera u Japanu. Prikazuju školske dogodovštine, običaje i festivale, a gradovi u kojima se radnja zbiva su često preslika mjesta koja postoje u stvarnom životu. Kako su te situacije vrlo detaljno i realistično prikazane u svim animangama, moguće je da gledatelji i čitatelji steknu iskrivljenu sliku Japana na temelju njih. Lako je zaboraviti da je to samo animacija, i da se mnogo toga preuveličava i izmišlja kako bi se pridobilo i zadržalo pažnju publike. Cilj ovog rada je razbiti iluziju Japana prikazanog u animangama uspoređujući ga sa stvarnim životom. Nadalje, baviti ću se dijelovima animanga koji su slični stvarnom životu, a ponekad i šokantno istiniti. Ova problematika se također spominje u knjizi Robin E. Brennera (2007) pod nazivom *Understanding Manga and Anime* te u radu Annie Manion (2005) pod nazivom *Discovering Japan: Anime and Learning Japanese Culture*.

Kako bi se dobio bolji uvid u Japan i japansko društvo, proveden je intervju s trima Japankama. S dvadeset trogodišnjom lektoricom praktikantom i diplomskom studenticom Ayumi Inouchi, koja živi u Japanu u prefekturi Ibaraki, u gradu Tsukuba. Škole koje je polazila su osnovna škola *Namiki*, zatim niža i viša srednja škola *Tsuchiura Daiichi* te *International Christianity University, College of Arts and Sciences*

¹ Termin „zapad“ se u ovom radu koristi iz perspektive Japana te se odnosi na zapadnu Europu i Sjevernu Ameriku.

² Animanga je zajednički naziv za anime i mangu.

³ Allen, John. *Anime and Manga*. United States: Reference Point Press, 2015, str. 4-5

(Međunarodno kršćansko sveučilište, fakultet umjetnosti i znanosti). Zatim s dvadeset trogodišnjom studenticom Maho Fujino, stanovnicom grada Tsukube. Informantica je trenutno studentica na sveučilištu Tsukuba, na odjelu Japanskog jezika i kulture, dok je ostatak školovanja provela u prefekturi Iwate, u osnovnoj školi *Morioka Shiritsu Ueda* te u nižoj i višoj srednjoj školi *Morioka Chūō*. Posljednja informantica je dvadeset trogodišnja Moemi Matsuoka, stanovnica grada Miyazaki, prefektura Miyazaki. Informantica je školovanje provela u prefekturi Fukuoka, u osnovnoj školi *Haranishi*, nižoj srednjoj školi *Nishi-Fukuoka*, višoj srednjoj školi *Jōnan* te *Fukuoka's Women's University International College of Arts and Sciences* (Žensko sveučilište Fukuoka, međunarodni fakultet umjetnosti i znanosti). U nastavku rada, tijekom navođenja informacija dobivenih od studentice Ayumi, koristit ću se pojmom informantica A, zatim pojmom informantica B za informacije studentice Maho te pojmom informantica C za informacije dobivene od studentice Moemi. Sadržaji intervjua priloženi su na kraju rada. Nadalje, ovaj rad ću dodatno potkrijepiti vlastitim iskustvom stečenim nakon jedanaest mjeseci življenja u Japanu, u gradu Tsukuba kao student na razmijeni.

Rad je podijeljen na tri veća dijela. U prvom dijelu rada usporedit ćemo školski život japanskih učenika prikazan u animangama kao što su *Kimi ni Todoke*, *Ao Haru Ride*, *Hirunaka no Ryuusei* i *Kaichou wa Maid-sama*, čiji su glavni žanrovi *slice of life* i *school life*, s informacijama dobivenim od informantica te referiranjem na izvore kao što su radovi Kornelije Mrnjuas (2018) i Brian J. McVeigh (2000). Također, detaljnije ćemo usporediti izgled školskih prostora, izgled učenika i aktivnosti unutar škole.

U drugom dijelu ćemo proučiti društvene probleme Japana kao što su *ijime* (zlostavljanje, maltretiranje), *hikikomori* (izoliranje iz društva), samoubojstvo adolescenata i tako dalje, pomoću referenciranja na radove kao što je rad Zeng Kangmina (1998) i rad Akibe Motoko (2010). Zatim ćemo proučiti kako su ti društveni problemi prikazani u psihološkim animangama kao što su *Silent Voice*, *Cat Street*, *Orange* i *Welcome to N.H.K.* te ih usporediti s informacijama pronađenim u izvorima.

Treći dio opisuje odnose Japanaca s prijateljima, obitelji i ljubavnim partnerima. Odnose ćemo proučiti iz različitih žanrova animanga te ih usporediti s informacijama dobivenim intervjuom.

Za pisanje japanskih riječi u radu koristit će se Hepburnova romanizacija, osim u slučaju navođenja imena animanga, gdje će se zadržati izvorna romanizacija.

2. ŠKOLSKI ŽIVOT

Radnja mnogih žanrova animange ima doticaj sa školom, dok se kod većine radnja odvija gotovo isključivo na području škole. Uz žanr *school life*, školski život se često prikazuje u žanru *shōjo*⁴, sport, drama, fantazija, itd. U ovom poglavlju dotaknut ću se školskih objekata, pravila i zbivanja koje mnoge animange prikazuju, a pritom nisu potpuno točni. Također ću se osvrnuti na dijelove i pravila škole koja su istinito prikazana, a mogu biti zbunjujuća za zapadnjačku publiku.

2.1. Školski objekti

Mnogo je školskih objekata prikazano u animangama koje su u usporedbi s na primjer hrvatskom školskom imovinom različiti, što može dovesti publiku da sumnja u njihovo postojanje u pravom životu. Jedan od njih je *chūrinsha*, parkiralište namijenjeno za bicikle, koje možemo zamijetiti u anime kao što su *Haikyuu!!* ili *Orange*. Često je unutar školskog teritorija veliki prostor namijenjen za parkiralište bicikli, kako bi svi učenici te škole imali mjesto za svoje bicikle. Ponekad su parkirališta natkrivena kako bi zaštitila bicikle od kiše. Informantice potvrđuju da takva parkirališta zaista postoje te da ih većina škola ima (slike 1 i 2 u prilogu). Pogotovo prigradske škole imaju takva parkirališta kako učenici nemaju mnogo opcija za transport pa stoga mnogi dolaze s biciklima. Sveučilište Tsukuba, na primjer, ima veliki broj parkirališta širom kampusa, u blizini domova, menzi, knjižnica i sveučilišnih zgrada. U gradu gotovo ispred svakog javnog prostora postoji označeni parking isključivo za bicikle, dok je centar grada ispunjen parkiralištima za bicikle koji se naplaćuju, kao što to biva za automobile⁵.

Još jedna prostorija koja se često prikazuje je školska ambulanta, na primjer u mangi *Hirunaka no Ryuusei* (vol. 11) i anime *Kaichou wa Maid-sama* (ep. 2). Uglavnom je prikazana da sadrži nekoliko ormarića punih lijekova, radni stol medicinske sestre i nekolicinu kreveta za pacijente. Svaki krevet ponekad oko sebe još dodatno ima zavjese za privatnost pacijenta, to jest učenika. Učenici često posjećuju ambulantu zbog ozljeda tijekom tjelesnog odgoja ili kada se ne osjećaju dobro, pa odspavaju na krevetu. Iste takve prostorije postoje i u tipičnoj japanskoj školi,

⁴ *Shōjo* je žanr čija je ciljana publika djevojke od 10 do 18 godina, često je glavna tema ljubav.

⁵ Autorica je pohađala Sveučilište u Tsukubi kao student na razmjeni.

uključujući i krevete za odmor, potvrđuju informantice (slika 3 i 4). U Japanu se one zovu *hokenshitsu*, što doslovno znači ambulanta. Informantica C je izjavila kako neki učenici uspiju lagati medicinskim sestrama kako bi izbjegli predavanja odlaskom u ambulantu, ali ostale informantice kažu kako takva situacija nije baš moguća jer medicinska sestra uglavnom vraća natrag na sat sve učenike, ako nemaju vrućicu ili vidljive znakove bolesti. Iako rjeđe, i u hrvatskim školama, pogotovo u školama s učeničkim domovima, možemo pronaći prostoriju za ambulantu. Ambulanta je najčešće mali kabinet, unutar kojeg se nalaze lijekovi i radni stol medicinske sestre.

Pekare unutar škole su također svakodnevna scena u animangama na primjer u mangi *Ao Haru Ride* (vol. 1). Za vrijeme ručka mnogi učenici upućuju se do školske pekare gdje se prodaju različiti pekarski proizvodi, među kojima se u scenama često pojavljuje *melon pan*, japanski tradicionalni slatki kruh, čija je vanjska strana tvrda dok je unutrašnja strana mekana. Njegov naziv „melon” (dinja) nema nikakve veze s okusom, već s oblikom kruha. U unutrašnjosti, *melon pan* sadrži mlijeko i maslac, dok danas postoje u raznim kombinacijama, na primjer s čokoladom ili jagodama. Takve pekare mogu se naći i u pravim školama, a učenici mogu birati među mnogim vrstama sendviča kao što je *yakisoba pan*, koji sadrži pržene rezance s povrćem i mesom ili *karaage* sendvič s prženom piletinom. Također imaju veliki izbor slatkih poslastica kao što su kroasani, krostate i razne vrste slatkog kruha. Učenici u pekarama često kupuju kada im *obento* nije dovoljan za ručak. *Obento* ili *bento* su kutije koje unutra imaju pregrade, a služe za spremanje hrane. Mnogo školaraca donosi *bento* za ručak, a može ih se pronaći i u *konbiniju*⁶ ili supermarketima s već pripremljenom hranom. Informantice navode kako se *bento* najčešće priprema kod kuće te da ga uglavnom pripremaju roditelji. Često se priprema ujutro prije škole, a za pripremu je potrebno otprilike pola sata. Uglavnom se unutra stavlja riža, jaja, meso i povrće. Osim toga, postoje različite vrste hrane koje se mogu pronaći u trgovini, te je za njihovu pripremu dovoljno ih nakratko zagrijati u mikrovalnoj pećnici. Najčešće se hrana iz takvih pakiranja stavlja u *bento* kutiju, dok je još jedna česta solucija ostaci večere od prijašnjeg dana. Osim pekare, unutar škola postoje različiti automati s grickalicama i različitim pićima koji su jako popularni među školarcima, a zovu se *jidōhanbaiki*. Automati nude široki izbor napitaka i hrane, koji je bogatiji od izbora artikala kojeg

⁶ Konbini je mala trgovina u skoro svakom kvartu Japana, a radi 24 sata na dan.

imaju automati na primjer u Hrvatskoj. U njemu se mogu naći različite vrste kave, mlijeka, gaziranih napitaka, sokova, čajeva i konzervirane juhe.

U animangama pa tako i u stvarnosti, na ulazu u školu nalaze se sandučići za cipele (slike 5 i 6 u prilogu). Učenici trebaju svoju obuću u kojoj su došli u školu pustiti u ormarićima, dok za kretanje unutar škole imaju posebne papuče. Školske papuče se ne smiju isticati te svi uglavnom imaju iste papuče, kao što je slučaj i kod odjeće. O tim pravilima i mnogim drugim raspravljat ću u sljedećem poglavlju školskog života.

2.2. Školska pravila i zabrane

Svi školski sistemi u svijetu imaju svoja pravila kojih su se učenici dužni pridržavati. Najčešće se propisi odnose na odjeću i obuću koju učenici smiju ili ne smiju nositi te su kod većine zapadnjačkih škola ta pravila slična. No u japanskom školskom sistemu možemo pronaći podosta školskih propisa koji su izrazitije stroži od onih na zapadu, iako u animangama ti propisi često nisu ispoštovani.

Gomila propisa se odnosi upravo na izgled učenika, ponajviše za djevojčice i djevojke. Japanske škole pridaju veliku važnost tradicionalnim vrijednostima kao što su odanost grupi, poštivanje sklada i radna etika, zbog čega individualnost i kreativnost učenika bivaju zanemarene.⁷ Zbog toga su u većini japanskih škola svi učenici dužni nositi školske uniforme koje su za sve učenike unutar jedne škole identične. Isto pravilo vrijedi i za obuću. U animangama možemo vidjeti da učenice nose duže ili kraće suknje, ovisno o karakteru i osobnosti lika. Često su sramežljive cure i cure koje vole učiti i čitati prikazane u dugim suknjama ispod koljena, kao što nosi protagonistica *Sawako* u animangi *Kimi ni Todoke*, dok su popularne i ekstrovertne cure prikazane s vrlo kratkim suknjama. U stvarnosti, djevojke moraju držati dužinu suknje odmah iznad koljena, kako je propisano od strane škole, iako usprkos tome većina djevojaka skraćuje dužinu suknje kada je god to moguće, navodi informantica A. Informantica C objasnila je kako je njezina škola bila stroža u propisima od većine japanskih škola te da su njihove suknje trebale uvijek biti ispod razine koljena. U školama je normalno provoditi provjere, gdje se učenicama mjeri duljina suknje, ali i provjerava ispravnost ostatka uniforme te izgleda. Navedene

⁷ Mrnjaus, Kornelija. *Kultura vrijednosti i odgoj u Japanu*. Filozofski fakultet Rijeka, 2018, str. 51-53

provjere učitelji često provode na ulazu u školu, prije početka nastave. Informantice također dodaju kako bi ih učitelji upozoravali i tijekom školskog dana u slučaju da su učenici izgledali neuredno.

Nadalje, iako školske uniforme učenika u animangama dolaze u različitim bojama, svijetlo zelena u slučaju animange *Kaichou wa Maid-sama* te svijetlo plave u slučaju *Kimi ni Todoke*, dok su u stvarnom životu uglavnom dopuštene samo boje kao što su tamno plava, siva i crna. Te su boje uobičajene boje formalnih odjela pa možemo zaključiti da noseći uniforme u tim bojama učenici izgledaju formalnije i ozbiljnije. Odjeća učenika također mora biti uredna, dugmad uniforma u cijelosti zakopčana, a čarape moraju prekrivati gležnjeve i biti isključivo bijele boje u slučaju informantice C. Japanske škole drže do svog ugleda (*omote*), zbog čega učenici moraju biti posebno oprezni kako nose uniforme te kako se ponašaju u uniformama, pogotovo izvan škole. Ako ponašanje učenika nije uzorno moglo bi doprinijeti lošem ugledu školi.⁸ Iako većina škola zahtjeva nošenje uniforma, to nije pravilo u svim školama Japana.

Također, postoje mnoga pravila koja se odnose na kosu i njezino održavanje. Iako u animangama kao što su *Kimi ni Todoke* i *Ao Haru Ride* djevojke i mladići imaju različite nijanse smeđe i plave boje kose, ali i drugih boja, dok je jedina boja kose koja je dopuštena japanskim učenicima crna, koja se smatra prirodnom bojom kose Japanaca. Djevojke ne smiju bojati svoju kosu niti u nijanse smeđe boje. U slučaju da se pojave s obojenom kosom, nije im dopušteno ostati u školi te se mogu vratiti samo kada vrate boju kose u crno. Međutim, iako je pravilo očuvanja prirodne crne kose imalo smisla dvadesetak godina unatrag, suvremeno japansko društvo se mijenja te je sve više djece miješanih rasa, što čini to pravilo zastarjelim i nerazumnim. Prema knjizi *Burraku Kōsoku* autora Ogiue Chiki, 2017. godine bivša učenica srednje škole *Kaifukan* Osaka, tužila je svoju školu zbog godina maltretiranja i nerazumijevanja. Autor navodi kako škola, unatoč žalbi i izjava obitelji učenice da je njezina kosa prirodno smeđa, nije odobrila njezinu boju kose već je zahtijevala da učenica oboji kosu u crno, unatoč pravilu o „ne bojenju kose“. Autor navodi kako to nije izolirani slučaj te da škole nemaju adekvatne propise za suvremeno japansko društvo.⁹ Neke

⁸ McVeigh, Brian J. *Wearing Ideology: State, Schooling and Self-Presentation in Japan*. Berg, 2000, str. 65-66

⁹ Cevcic, Antonija. A Book Review: *Burraku Kousoku*, *Cele Journal*, vol. 28, Toyokan Publishing, 2018, str. 138-139

škole su uvele registar za prirodnu boju kose, gdje učenici mogu registrirati svoju boju kose ako se razlikuje od boje kose propisane u školskom pravilniku, no često i u tim slučajevima prijave učenika budu odbijene.¹⁰

Informantica C navela je kako šiške djevojaka nisu smijeje prelaziti preko obrva, a sve informantice su izjavile kako je kovrčanje i bojanje kose bilo zabranjeno kao i frizure koje su se previše isticale. S druge strane, frizure koje nam animange prikazuju (slika 7 u prilogu) ne slijede ta pravila. Kao što se može vidjeti na slici, visoki repovi, repovi sa strane, duga nevezana kosa, ali i mnoge kombinacije pletenica su uobičajene frizure učenica u animangama. Djevojkama također nije dopuštena šminka, što se ponekad zna javiti kao propis i u animangama. Ako imaju bilo kakvu šminku na sebi, moraju je istog trena skinuti. Osim šminkanja, zabranjeno je u školu dolaziti s lakiranim noktima, a nakit kao što su naušnice, prstenje i ogrlice su također uglavnom zabranjeni. Informantica A objasnila je kako su u njezinoj školi jednostavne narukvice i gumice za kosu na rukama ipak bile dozvoljene. No upadljive i šarene ukosnice i gumice za kosu, nisu bile dopuštene u školama informantica.

Pravilno pozdravljanje profesora također je dio svakodnevice učenika. Prema detaljnoj izjavi informantice A, prije svakog sata, profesora se pozdravlja naklonom, na koji će i profesor isto tako uzvratiti naklon, time iskazujući poštovanje. To se pravilo provodi u školama svih uzrasta, od nižih i viših razreda osnovne škole do srednje škole složile su se informantice. Uz vodstvo predsjednika razreda, kada izgovori *kiritsu*, svi učenicu zajedno ustaju, zatim izgovori *rei* nakon čega se svi učenici naklone profesoru te nakon posljednje zapovijedi *chakuseki*, svi se zajedno sjednu natrag na svoje mjesto. Tu scenu možemo vidjeti u animangama, kao što su manga *Boku Dake ga Inai Machi* (vol. 4), a ona se provodi na isti način kao i u stvarnosti. Nadalje, učenici su u stvarnosti svaki dan odgovorni za čišćenje škole. Čiste učionicu, hodnike, dvoranu, zahode i dvorište škole. Također, nekoliko puta godišnje provodi se generalno čišćenje zvano *osōji*.

Prema izjavama informantica, svaki dan dva učenika su zadužena za čišćenje ploče i na raspolaganju profesoru, što se prakticira i u većini zapadnjačkih školskih sustava, a ta uloga zove se *nicchoku*. Ulogu dežurnog učenika možemo vidjeti u mangi *Hirunaka no Ryuusei* (vol. 3) Osim čišćenja, dežurni učenici dužni su ispuniti *nisshi*,

¹⁰McVeigh, Brian J. *Wearing Ideology: State, Schooling and Self-Presentation in Japan*. Berg, 2000, str. 71-73

jedan oblik školskog dnevnika. Nakon što nastava tog dana završi, dežurni učenici su dužni u *nisshi* zapisati sve što su tijekom dana radili na satovima navele su informantice. Na primjer, opisati što su taj dan učili iz matematike, što su cure, a što dečki radili na tjelesnom odgoju ili na satu domaćinstva. Sat domaćinstva je nešto što hrvatski školski sistemi ne prakticiraju, dok je s druge strane u Japanu obavezan predmet. Scena pečenja kolačića za Valentinovo za vrijeme sata domaćinstva može se vidjeti u animangi *Orange* (ep. 13). Prema informacijama dobivenim intervjuom svi učenici, cure i dečki, obavezni su sudjelovati na satu domaćinstva, od nižih razreda osnovne sve do prvog razreda srednje škole. Na satu domaćinstva uče različite stvari koje su povezane s kućnim poslovima, uče kako kuhati i peći slastice, kako pravilno čistiti, šivati, itd. Kada uče kuhati, profesor ih podijeli u manje skupine, uglavnom po abecednom redu. Svaki učenik unutar skupine dobiva određeni posao za odraditi, te na kraju svi zajedno kao skupina spremne jelo. Prema informatici A, nakon prve godine srednje škole, učenici mogu, ali ne moraju nastaviti polaziti taj predmet. Isto tako, svi učenici su dužni sudjelovati u najmanje jednoj izvannastavnoj aktivnosti. Neke izvannastavne aktivnosti, kao što vidimo u animangi *Haikyū*, mogu se održavati ujutro, sat vremena prije početka nastave, no uglavnom se održavaju nakon nastave. Izvannastavne aktivnosti variraju od raznih tradicionalnih sportova kao što su kendo, streljaštvo, karate te svjetsko poznatih sportova poput nogometa i košarke do kulturnih aktivnosti kao što su gluma, sviranje, ples, itd. Zapanjujuća je činjenica da se ti školski klubovi održavaju čak i za vrijeme školskih praznika te često traju od jutra do popodnevnih sati pa čak i subotama izjavile su informantice.

Jednu od većih neistina koje nam prikazuju animange je ručanje i druženje na vrhu škole kao u animangama *Kaichou wa Maid-sama* (vol. 1) i *Hirunaka no Ryuusei* (vol. 11). Druženje na školskom krovu je normalizirano i rijetko protiv pravila škole. Međutim, sve informantice su izjavile kako je u njihovim školama pristup krovu zabranjen, a krov uvijek zaključan te da osobno nikada nisu bile na krovu.

Još jednu scenu koju nerijetko vidimo u animangama je promjena razreda, kao što je prikazano u *Kimi ni Todoke* (vol. 8) i *Say I Love You* (vol. 4). Informantice A i C potvrđuju kako i u stvarnosti nakon svake završene školske godine, prijelaskom u viši razred, se učenici iznova premještaju u nove razrede s uglavnom novim učenicima, dok informatica B izjavljuje kako se u njezinom slučaju razred mijenjao svake sljedeće godine. Te razmjene se provode kroz sve stadije školovanja u svim školama.

Time potiču učenike na bržu prilagodbu novim situacijama i okolini, ali i pružaju im priliku za novim početkom. Ako se učenici nisu dobro slagali s prijašnjim razredom, s novom školskom godinom dolazi i šansa za promjenu. No nažalost uglavnom se takvoj promjeni nadaju učenici, koje maltretiraju njihovi vršnjaci iz razreda. Zlostavljanje u školi jedan je od većih problema s kojima se Japan suočava već nekoliko desetljeća. Problem zlostavljanja obradit ćemo više u poglavlju o društvenim problemima.

2.3. Sportski dani i školski festival

Undō-kai, tj. sportski festival je u Japanu jedan od događaja koji godišnje organiziraju sve škole, od osnovne do srednje. Ova su događanja vrlo detaljno i točno prikazana u animangama, na primjer u mangi *Orange* (vol. 4). U slučaju škole koju je pohađala informantica A, škola je u nižim razredima bila podijeljena u dva tima, crveni i bijeli. Neke od tipičnih igara u kojima se timovi natječu su: *kibasen*¹¹, maratoni, povlačenje konopa, *ōdama*¹², i mnoge druge (slike 8 i 9 u prilogu). Što se tiče srednje škole, neke od navedenih igara se ne provode jer su zamišljene za djecu, no s druge strane, različite utrke i sportske utakmice su glavni dio natjecanja. Učenici škole su tada, u slučaju informantice A, podijeljeni u četiri tima. Jedna od igara koja se pojavljuje u mangi *Orange*, u kojoj se natječu učenici srednje škole, je *botaoshi*¹³. Ta igra postoji u japanskom društvu, no nije prisutna u školskim festivalima jer je jako opasna, a igrači često bivaju ozlijeđeni (slike 10 i 11 u prilogu) objasnile su informantice. Za vrijeme festivala učenici su dužni sudjelovati u navijanju za svoje timove pjevajući pjesme i plešući zajedno na prije osmišljene koreografije. Sportski festival je jedan od načina na koji japansko školstvo potiče učenike na suradnju i druženje, ali i na kompetitivnost i razvijanje natjecateljskog duha.

Zatim, sljedeće događanje koje je prisutno u mnogim animangama je školski festival, kao u mangama *Kaichou wa Maid-sama* (vol.1) i *Kimi ni Todoke* (vol. 10), u kojem svi razredi škole osmišljaju što će kao razred zajedno napraviti za festival. Informantice potvrđuju da je isti slučaj i u stvarnosti. Objasnile su kako se učenici (srednjih škola, ali i studenti na fakultetu) nekoliko mjeseci unaprijed počinju pripremati

¹¹ Kibasen je igra u kojoj se sastavljaju timovi od 4 učenika, gdje trojica podižu učenika koji na glavi ima kapu ili maramu, a cilj igre je igraču suprotnog tima skinuti kapu bez da izgube svoju.

¹² Ōdama su razne utrke s velikim loptama.

¹³ Botaoshi je igra u kojoj je cilj timskim radom osvojiti drveni stup koji brani suparnički tim.

za školski festival, uglavnom nakon nastave. Svaki razred se dogovara što će raditi za festival. Ideje se kreću od kafića i štandova s hranom, koju učenici samostalno pripremaju, do kuće straha i predstava. Svaki razred je također dužan odglumiti neku točku, s kojom će se natjecati protiv ostalih razreda. Točka koja pobijedi, izvodi se ponovo tijekom završne ceremonije objasnila je detaljnije informantica A. Festival uglavnom traje 2 dana, a dan prije početka festivala nema nastave, već se provode glavne pripreme za festival. Na kraju festivala učenici tradicionalno zajedno sudjeluju u uništavanju svega što su napravili. Što se tiče festivala na fakultetima, najčešće se izvode plesne točke, i sviranje različitih bendova, ali ima i štandova s hranom i kafića. Za razliku od srednje škole, završna ceremonija nije obavezna pa se tako većina studenata umjesto prisustvovanja ceremoniji, nastavi zajedno družiti negdje izvan kampusa. Scene vatrometa i velikih logorskih vatra koje vidimo u animangama nisu tipičan završetak festivala, već su prisutne u animangama samo radi stvaranja atmosfere.

2.4. Gakushū juku - specijalna škola za dodatnu nastavu

Gakushū juku je neobavezna škola, čija je osnovna svrha priprema učenika za prijemne ispite, najčešće za upise u srednje škole i fakultete. *Juku* škole popularnost su dostigle već sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, najviše među srednjoškolcima, ali i kod učenika ostalih uzrasta. Učenici obično pohađaju te specijalne škole nakon redovnog školskog dana, vikendom te tijekom školskih praznika. Još jedan naziv za takvo obrazovanje je „obrazovanje u sjeni”, pošto se ne odvija u javnim školama, već ga učenici pohađaju u slobodno vrijeme, kako bi uspjeli upisati željene elitne škole. S obzirom na to da se ovo sekundarno obrazovanje plaća, to stvara jaz u mogućnostima između dobrostojećih obitelji i siromašnijih obitelji koje to ne mogu priuštiti svojoj djeci. Time se znatno sprječavaju mogućnosti siromašnijih učenika u obrazovanju i budućoj karijeri, pogotovo ako ciljaju na prestižniji posao koji često dobivaju samo najbolji učenici iz najboljih škola.¹⁴

Animange koje prate život školaraca nerijetko spominju *gakushū juku*, na primjer *Tonari no Kaibutsu-kun* (vol. 4). Kao i u stvarnom životu, u navedenoj mangi

¹⁴ Janssen, Kirsten. *Inside Japanese Cram Schools. The Workings, the Outcomes and the Experiences*. Leiden University, 2019, str. 3-15

protagonistica pohađa *juku* školu, gdje im biva dodatno pojašnjeno gradivo obrađeno u obaveznim školama te također uče gradivo koje je izvan kurikuluma škola kako bi se što bolje pripremili za prijemne ispite. Polaznici ovih sekundarnih škola najčešće su uzorni učenici s dobrim ocjenama, koji dolaze u *juku* školu isključivo zbog prijemnih ispita, a rjeđe učenici kojima škola i učenje ne ide. Učenici tu uče od japanskog i engleskog jezika, do matematičkih i društvenih znanosti. *Juku* školu pohađaju najmanje dvaput tjedno po dva sata. Također, neki učenici uz ove škole plaćaju i osobne tutore koji ih poučavaju kod kuće.

U navedenim animangama, ali i mnogim drugim ima pregršt slučajeva gdje dobrostojeći učenici pohađaju dodatne škole, često pod pritiskom roditelja, kao u mangi *Chihayafuru*, koji zahtijevaju od djece da briljiraju u školi. Što nas dovodi do drugog problema koji donose *juku* škole, a to su visoka očekivanja roditelja i pritisak društva i vršnjaka da budu bolji od ostalih, što može negativno utjecati na mentalno stanje učenika. Međutim, japansko obrazovanje poznato je po svojim raznovrsnim natjecanjima koje koriste kako bi probudili natjecateljski duh u učenicima od male dobi. Od spomenutog sportskog dana, gdje se djeca natječu u različitim fizičkim izazovima do školskog dana, gdje učenici između ostalog u sklopu razreda nastoje osmisliti najbolju glumačku točku. Također, rezultati završnih ispita nekada su znali biti javno objavljeni na školskim hodnicima, s listom od najboljih do najlošijih učenika, ne bi li ih potaknuli da se potrude više za sljedeće nadolazeće ispite. Tako obrazovni sustav priprema djecu na budućnost, gdje će se natjecati za mjesto u prestižnoj školi, zatim fakultetu te na kraju za radno mjesto u istaknutim poduzećima. No u posljednje vrijeme sve je manje javnog objavljivanja ocjena radi zaštite privatnosti učenika. Također djeca nastoje ne otkrivati svoje ocjene vršnjacima kako bi izbjegli moguće ismijavanje i maltretiranje. Mišljenje društva o natjecanju i konkurenciji polako se mijenjaju, te se poduzimaju mjere kako bi se smanjio pritisak s učenika, podijelila je informantica B.

Prema podacima MEXT-a iz 2015. godine većina japanskih učenika sudjeluje u više ili manje izvannastavnih aktivnosti, bilo sportskim ili kulturnim, kroz cijelo svoje obrazovanje. Povrh toga, prema rezultatima istraživanja 50% školaraca nižih razreda te 60% školaraca viših razreda osnovne škole pohađalo je *gakushū juku*¹⁵, dok je za

¹⁵ Mawer, Kim. Casting new light on shadow education: snapshots of *juku* variety, *Contemporary Japan*, vol. 27, br. 2, 2015, str. 131-148

srednjoškolce taj broj iznosio preko 30%.¹⁶ U intervjuima koje je provela Janssen (2019), zaključuje kako većina polaznika *juku* škole to sekundarno obrazovanje smatra neophodnima za učenike, argumentirajući kako samo pohađanje obavezne škole nije dovoljno za upis na željena prestižna sveučilišta, to jest škole.¹⁷

Na temelju izjava intervjuiranih učenika, nije začuđujuće što je postotak polaznika tih sekundarnih škola tako visok, unatoč tome što nisu dio obrazovnog sustava. Za sve učenike kojima je u interesu upisati bolje škole, nastava u *juku* školama je praktički nužna za postizanje željenih rezultata. Iako je ovaj sistem nepošten za djecu siromašnijih obitelji, možemo zaključiti kako je veoma dobar za japansku ekonomiju, s obzirom na to da godišnje mnogo novaca biva uloženo u njega. Unatoč nepravednosti, ne vjerujem da će ovaj sistem u bliskoj budućnosti s lakoćom nestati.

¹⁶ Jones, Randall. Education Reform in Japan. *OECD Economics Department Working Papers*, br. 888. Paris: OECD Publishing, 2011, str. 8

¹⁷ Janssen, Kirsten. *Inside Japanese Cram Schools: : The Workings, the Outcomes and the Experiences*. Leiden University, 2019, str 6-43

3. IZGLED PROSTORA, HRANE I FESTIVALA

Izgled ulica, gradova i pejzaža u animangama često su preslika stvarnih prostora Japana. Identičnost prostora najbolje se vidi u anime scenama, gdje je izrazita pažnja pridodana detaljima i boji. Ako promotrimo slike (slika 12 i 13), na prvi pogled teško je odgonetnuti koje je slika nacrtana a koja je slika iz stvarnosti. Temeljenje prostora animanga na prostore iz stvarnosti, daje Japanu mogućnost da prikazana mjesta iskoristi za turizam. Mnogi fanovi animanga rado će se upustiti u pustolovinu traganja za mjestom radnje iz omiljenih animanga, što će kao posljedicu tim mjestima dati popularnost i mogućnost za procvat turizma. Takav oblik turizma naziva se *media pilgrimage*.¹⁸ Upravo su tako fanovi anime filma *Kimi no Na wa* (slika 14) pronašli nekoliko mjesta radnje filma te usporedno stavili slike iz stvarnosti.

Osim slika pejzaža, animange često prikazuju popularne proizvode i trgovine, iako pod nešto drukčijim imenima. Tako protagonisti nerijetko nakon škole ručaju u svjetski poznatom McDonald'su, koji u animangama često biva nazvan WcDonald's ili kao u primjeru na slici (slika 15) YDonald's. Prostor i hrana prikazana je identično s onima iz stvarnosti, a logo kompanije često promijene radi cenzure. Nadalje, protagoniste možemo vidjeti kako uče u kafićima kao što je Mister Donat, gdje i u stvarnosti učenici uz piće i krafne rješavaju domaću zadaću ili uče za ispite. Osim prostora, predmeti kao što su ranije spomenuti automati, preslika su onih koje možemo vidjeti na ulicama Japana. U animangi *Welcome to N.H.K.* također možemo vidjeti anime varijantu cigareta Marlboro, koje nose ime Warlboro (slika 16).

Festival koji se najčešće pojavljuje u animangama je ljetni festival ili *natsu matsuri*, koji se održava za vrijeme ljetnih školskih praznika, kao što prikazuju mange *Lovely Complex* (vol. 1) i *Say I Love You* (vol. 7). Glavni likovi, često noseći *yukatu*¹⁹, na taj dan izlaze s grupicom prijatelja ili sa svojim dečkom/curom, a dan provedu igrajući igre i uživajući u hrani. Informantice potvrđuju kako animange istinito prikazuju festival. Mnogo cura, te nekolicina mladića, dolaze na festival odjeveni u *yukate*. Kada stignu na festival kupuju hranu tipičnu za takve događaje, na primjer, *okonomiyaki*, *takoyaki*, *dango*, *yakisoba* i mnoge druge poslastice. Navedena hrana je, kao i kod

¹⁸ Sabre, Clothilde. French Anime and Manga Fans in Japan: Pop culture tourism, media pilgrimage, imaginary. *International Journal of Contents Tourism*, vol. 1, 2017, str. 1-19

¹⁹ Yukata je ljetna verzija kimona, mnogo prozračnija i lakša, a napravljena je od pamuka za razliku od kimona koji je napravljen od svile

prikaza prostora, detaljno nacrtana te skoro identična pravim japanskim jelima. Protagonisti se osim kušanja hrane, opuštaju u igranje različitih igara. Najčešće u animangama prikazuju igru *kingyotsuri* (pecanje zlatne ribice), u kojoj je cilj uspjeti uloviti zlatnu ribicu koristeći lopaticu koja je osim obruča u cijelosti napravljena od papira (slike 17 i 18). Osim zlatnih ribica, mogu se još loviti vodeni baloni i igračke, a igre poput pucanja pištoljima i yoyo su također poznate izjavile su informantice. Ponekad su likovi u animangama prikazani s tipičnim japanskim maskama na glavama, no u stvarnosti, objasnile su informantice, maske najčešće nose djeca ili stranci. Često i u animangama i u stvarnosti festivali završe spektakularnim vatrometom, kao u mangi *Bokura ga Ita* (vol. 2). S druge strane, zajedničko plesanje tradicionalnih plesova popraćeno glazbom uživo, nešto rjeđi prizor u animangama, a svakodnevni prizor festivala u stvarnosti.²⁰

Većina Japanaca za Novu godinu posjećuje svetišta gdje se mole za uspješniju novu godinu ispunjenu srećom i zdravljem. Takve scene mogu se vidjeti i tijekom Nove godine u animangi *Kimi ni Todoke* (vol. 7). Svetišta su za vrijeme Nove godine kroz cijeli dan krcata, zbog čega se može vidjeti grupice Japanaca i u kasnim noćnim satima, kako bi se u miru pomolili i kupili *omamori* i ostale proizvode koji su u temi horoskopske životinje te godine. Sljedeći običaj je kupnja *omikuji* papirića, koji proriču budućnost. Informantice su objasnile kako postoje *omikuji* koji se odnose na novac, posao, ljubav, zdravlje, i još mnogo drugih područja. Najčešće se prognoze za budućnost kreću od jako velike sreće, velike sreće, normalne sreće, nesreće i velike nesreće. Ukoliko Japanci ne žele da se ispuni proročanstvo koje dobiju, papirić vežu za grane drveta koje se nalaze negdje unutar svetišta. Omikuji se može kupiti u bilo koje doba godine, no Japanci ih najčešće kupuju za prigodu Nove godine navele su informantice.

I festivali i blagdani su unutar animanga prikazani vrlo točno i istinito. Hrana prikazana u njima je vrlo detaljno oslikana, a igre koje prikazuju su popularne i u stvarnosti. Korištenjem žarkih boja i tradicionalne japanske glazbe stvaraju jedinstveni ugođaj koji nam približava te događaje koliko je to moguće, a time i privlače znatiželjne gledaoce.

²⁰ Zapaska autorice.

4. DRUŠTVENI PROBLEMI

Široko je poznato da je Japan sa svojim dostignućima i izumima jedna od vodećih država svijeta. Osim što prednjači u području elektronike i automobila, Japan se ističe svojim iznimno kvalitetnim obrazovnim sistemom, niskim postotkom nepismenosti te vrlo niskom stopom nezaposlenosti.²¹ Već je navedeno u radu o pretrpanom školskom rasporedu i rigoroznim pravilima unutar japanskih škola, no nisu to jedini problemi s kojima se suočavaju japanski učenici kako u animangama tako i u stvarnome životu. Uz pritisak roditelja i društva za savršenim ocjenama i prosjekom, učenici se često bore s maltretiranjem, tzv. *ijime* za vrijeme škole, što nerijetko dovodi do izostanka djece iz škole, povlačenja iz društva i u najgorem slučaju samoubojstva. U animangama, iako pretežito u mangama, možemo pratiti protagoniste kako pokušavaju preživjeti u svijetu punom problema i agonije. Takve scene često u čitatelju izazivaju nelagodu, a u ekstremnijim slučajevima i gađenje. Autori animanga ne pokušavaju ublažiti osjetljive probleme, već ih u scenama prikazuju prilično istinito, kako bi istaknuli važnost određenog problema te kako ga publika ne bi olako shvatila, kao što to čini autor animange *Welcome to N.H.K.*²²

4.1. Zlostavljanje učenika

Prvi veliki problem s kojim se Japan susreće je zlostavljanje među djecom školske dobi. Od osnovne do srednje škole školarci se susreću, u većoj ili manjoj mjeri, sa zlostavljanjem. MEXT²³ svake godine provodi ankete, na temelju kojih dobivaju postotak zlostavljane djece te na koji način su zlostavljana. Podaci bilježe na koji način su djeca zlostavljana (verbalno, fizički ili socijalno), u kojoj mjeri te tko provodi zlostavljanje, pojedinac ili grupica vršnjaka. U jednoj od tih anketa provedenoj 2010. godine, kao što možemo vidjeti ispod u tablici 1., najviše slučajeva zlostavljanja je bilo tijekom nižih razreda osnovne škole (elementary school u tablici), približno 35,000 u 2009. godini, gdje je nešto više slučajeva za dječake od djevojčica. Odmah nakon toga slijedi razdoblje viših razreda osnovne škole (lower secondary school u tablici), gdje je broj zlostavljenih oko 32,000. Najveći zabilježeni broj zlostavljanja je kod djece od

²¹ OECD (2020), Unemployment rate (indicator). doi: 10.1787/52570002-en (Pristupljeno 5.9.2020.)

²² Hairston, Marc. A Cocoon with a View: Hikikomori, Otaku, and Welcome to The NHK. *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 311–323

²³ MEXT je kratica za Japansko ministarstvo obrazovanja, kulture, znanosti, sporta i tehnologije.

12 godina. U tablici možemo vidjeti da je taj broj iznimno velik, čak 16,000 učenika u 2009. godini.

Tablica 1 Broj slučajeva zlostavljanja u Japanu (MEXT 2010.)

	grade	1	2	3	4	5	6	total
	age	6	7	8	9	10	11	
elementary school	total	3,833	5,157	5,692	6,499	7,055	6,530	34,766
	boys	2,201	2,846	3,239	3,572	3,770	3,537	19,165
	girls	1,632	2,311	2,453	2,927	3,285	2,993	15,601
	grade	1	2	3				
	age	12	13	14				total
lower secondary school	total	15,906	10,899	5,306	—	—	—	32,111
	boys	8,914	6,082	3,088	—	—	—	18,084
	girls	6,992	4,817	2,218	—	—	—	14,027
	grade	1	2	3				
	age	15	16	17				total
upper secondary school	total	3,230	1,658	754	—	—	—	5,642
	boys	2,140	1,109	477	—	—	—	3,726
	girls	1,090	549	277	—	—	—	1,916

U sljedećoj tablici broj 2, možemo vidjeti najčešće načine zlostavljanja u postocima i brojevima slučaja. Najzastupljenija metoda zlostavljanja je verbalno

Tablica 2 Brojevi slučajeva za svaku vrstu zlostavljanja u Japanu (MEXT 2010.)

		elementary school		lower secondary school		upper secondary school		total	
Physical bullying	Being knocked lightly or being hit or kicked as pretending to play with	8,119	23.4%	6,219	19.4%	1,338	23.7%	15,676	21.6%
	Being knocked, hit or kicked violently	2,098	6.0%	2,382	7.4%	594	10.5%	5,074	7.0%
Verbal bullying	Being teased, made fun of, spoken ill of, threatened, or said mean and unpleasant things	23,055	66.3%	20,785	64.7%	3,157	56.0%	46,997	64.8%
	Being ignored or excluded from a group	8,334	24.0%	6,303	19.6%	842	14.9%	15,479	21.3%
Social bullying	Money or belongings are extorted	746	2.1%	1,021	3.2%	387	6.9%	2,154	3.0%
	Money or belongings are hidden, stolen, broken, or thrown away	2,689	7.7%	2,842	8.9%	473	8.4%	6,004	8.3%
Cyber bullying	Libelous or malicious rumors spread via computer or mobile phone	301	0.9%	1,898	5.9%	948	16.8%	3,147	4.3%

zlostavljanje (verbal bullying u tablici), gdje čak 65% djece biva zlostavljeno na taj način. To uključuje zadirkivanje, govorenje ružnih stvari, prijetnje, itd. Druge dvije često korištene metode su fizičko i socijalno zlostavljanje. Kod fizičkog zlostavljanja češći je slučaj gurkanja i udaranja, pretvarajući se da je to samo igra, dok je puno manje slučajeva nasilnog zlostavljanja. Najčešći slučaj kod socijalnog zlostavljanja je grupno ignoriranje pojedinca, pretvaranje da taj učenik ne postoji te izdvajanje pojedinca iz društva. Čak u 20% slučajeva je to način zlostavljanja, u istoj mjeri kao i fizičko zlostavljanje. U Morita (1999.) istraživanju, saznajemo da su djevojčice sklonije zlostavljati u većim grupicama dok za dječake varira. Također, iz tog se istraživanja može zaključiti da se vremensko razdoblje zlostavljanja nekog učenika povećava što su djeca starija. Tako u nižim razredima zlostavljanje uglavnom traje manje od tjedan dana (50%), a dugotrajno znatno manje (30%). No pri završetku viših razreda situacija se znatno mijenja, gdje je sada 20% više slučajeva dugotrajnog zlostavljanja²⁴, a 20% manje kratkotrajnog²⁵.

Većina animanga koje imaju veći dio radnje unutar škole, spomenut će zlostavljanje nekog od učenika ili će protagonisti osobno biti žrtve zlostavljanja. Često koriste baš ove metode koje su navedene u istraživanjima, kao što su verbalno, socijalno i fizičko zlostavljanje. Međutim, nasilno zlostavljanje nad dječacima i djevojčicama koje nam prikazuju animange je mnogo češće. Na primjer kao što su scene premlaćivanje kod dječaka te grebanje i čupanje kose kod djevojaka, kao u animangi *Say I Love You*. Također, scene kao što su uništavanje školskog pribora, rezbarenje školske klupe ružnim porukama, sakrivanje i uništavanje cipela i torbe samo su neki od načina koje nerijetko možemo vidjeti u animangama, na primjer u mangi *A Silent Voice* (vol. 1) (slika 19).

S druge strane, u stvarnosti je manje slučajeva fizičkog zlostavljanja kao i uništavanja imovine. Suprotno tome, prema Naito i Gielen (2006) socijalno izoliranje i verbalno zlostavljanje je češće, pogotovo kod djevojčica. Djeca koje na taj način zlostavljaju druge ne smatraju to ozbiljnim problemom već smatraju to dijelom „igre”.²⁶ Žrtve zlostavljanja najčešće postaju meta zbog svog isticanja u razredu. Škole svojim

²⁴ Prema definiciji Morite (1999), dugotrajno zlostavljanje je zlostavljanje koje vremenski traje dulje od trajanja jednog polugodišta.

²⁵ Greimel, Elfriede i Kodama, Makiko. Bullying from a cross-cultural perspective -A comparison between Austria and Japan. *Journal of Learning Science*, br. 4, 2011, str. 29-40

²⁶ Naito, Takashi i Gielen, Uwe. Bullying and Ijime in Japanese Schools, 2006, str. 169-190

pravilima, pogotovo kod izgleda učenika i uniforma naglašuje važnost za jedinstvo te odbijanje individualnosti. Tako su najčešće žrtve baš učenici koji se na neki način ističu od drugih, bilo svojim izgledom, financijskom situacijom ili ponašanjem. Na primjer djeca bez roditelja, djeca siromašnih roditelja, djeca s poteškoćama, sramežljiva i tiha djeca, ali i pripadnici druge rase ili *hāfu*²⁷. Također autori dalje navode kako žrtve zlostavljanja postaju i učenici koji se odbijaju pridružiti vršnjacima u maltretiranju, a ako to žele izbjeći moraju ili ignorirati situaciju ili i sami se pridružiti zlostavljanju. Tako mnogo učenika biva žrtva maltretiranja, ali istodobno i osobno maltretiraju druge.²⁸

Mnoge stare, ali i novije animange bave se problematikom zlostavljanja unutar škole. Animange kao *Cat Street*, *Say I Love You*, *Kimi ni Todoke* i *A Silent Voice* prikazuju maltretiranje glavnih likova te na koji način se ti likovi suočavaju s tim problemom. Protagonistica mange *Cat Street*, napušta školu te započinje životni stil *hikikomori*, to jest potpuno izoliranje iz društva. Komunikacija s članovima obitelji postaje minimalna, kao i izlazak iz sobe. Protagonistica mange *A Silent Voice* zbog zlostavljača mijenja školu, dok protagonistice *Say I Love You* i *Kimi ni Todoke* nastavljaju školovanje, ignorirajući zlostavljače te provodeći što manje vremena u školi. Nadalje, zlostavljanje se uglavnom događa tijekom odmora, za vrijeme samostalnog učenja u učionicama ili nakon nastave, uglavnom među vršnjacima, daleko od pogleda nadležnih škole. No u animangama postoje slučajevi maltretiranja učenika za vrijeme sata u prisutnosti učitelja, što može ukazivati na niski autoritet učitelja u fikciji ali i u stvarnosti. Akiba (2010) u svojem dijelu navodi, kako je pronađena korelacija između učenika zlostavljača i njihovog odnosa s razrednikom. Učenici koji imaju slab odnos s razrednikom skloniji su postati zlostavljači.²⁹ Razrednici su dužni razrješavati probleme unutar razreda i pružati učenicima potporu u psihološkom i socijalnom razvoju. Bilo kakve ozbiljne slučajeve, koje ne mogu osobno razriješiti, dužni su prijaviti nadležnima škole. No problem leži u tome što žrtve maltretiranja rijetko to podijele sa svojim obiteljima ili učiteljima, smatrajući da je problem u njima ili zbog osjećaja srama.

²⁷ Hāfu je osoba čiji je jedan roditelj Japanac a drugi nije.

²⁸ Naito, Takashi i Gielen, Uwe. *Bullying and Ijime in Japanese Schools*, 2006, str. 169-190

²⁹ Akiba, Motoko, et al. *Bullies, Victims, and Teachers in Japanese Middle Schools*. *Comparative Education Review*, vol. 54, br. 3, 2010, str. 369–392

Zbog takvih slučajeva teško je procijeniti stvaran broj žrtava zlostavljanja. Ne znamo da li se broj slučajeva zaista povećao ili smanjio, ili su žrtve i škole počele zataškavati te informacije zbog ugleda. No zaključak je da se Japan suočava s jako velikim problemom kad je u pitanju maltretiranje učenika. Iako su tijekom godina poduzete neke mjere, kao što je mijenjanje razreda, što svake godine pruža djeci priliku za novim početkom, brojke slučajeva su još uvijek zabrinjavajuće visoke.

4.2. *Futōkō* - Nepohađanje škole

Termin *futōkō* iz japanskog jezika možemo prevesti kao nepohađanje ili izostanak iz škole, a službenim terminom je postao devedesetih godina dvadesetog stoljeća. Naime, prijašnji termini nisu samo označavali dugotrajno izostajanje iz škole već i psihološki problem kod učenika. U sedamdesetim i osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća, nepohađanje škole smatralo se patološkim problemom kod učenika te se tražilo psihijatrijsko liječenje za njih. Kao najčešći razlozi nepohađanja škole u tom razdoblju bile su obiteljske okolnosti (rastava, smrt u obitelji, itd.) i osobni problemi. Od šezdesetih godina pa sve do promijene termina u *futōkō*, koristio se termin *tōkōkyōhi*, to jest odbijanje škole ili fobija od škole. Kao što možemo vidjeti, stav društva prema nepohađanju škole bio je vrlo negativan i isključivo usmjeren prema učenicima. Međutim, nakon osamdesetih godina započinju sve veća protestiranja građana, koji su tvrdili da problem nije samo do učenika već i do škole i rigoroznog školskog sistema. Problemi unutar škole kao što su međusobno zlostavljanje učenika, ali i *kōnai bōryoku*, to jest nasilje nad profesorima, nisu bili nepoznanica društvu. Tako se s uspješnim protestiranjima aktivista termin mijenja u *futōkō*³⁰.

Futōkō je, kao i zlostavljanje, zastupljeno u animangama, ali mnogo rjeđe. Iako razlog nepohađanja može biti delinkvencija, kao što to možemo vidjeti u animangi *Tonari no Kaibutsu-kun*, češće se kao razlog javlja zlostavljanje unutar škole. Ranije spomenuta protagonistica mange *Cat Street*, isticala se od svojih vršnjaka time što je u osnovnoj školi radila kao glumica. Zbog posla, bila je prisiljena izostajati iz škole te često izostajati iz svojih dužnosti učenika, kao što su čišćenje škole, vođenje školskog

³⁰ Shimizu, Katsunobu. Defining and Interpreting Absence from School in Contemporary Japan: How the Ministry of Education Has Framed School Non-Attendance. *Social Science Japan Journal*, vol. 14, br. 2, 2011, str. 165–187

dnevnika i dežurstvo. Time je postala meta svojih vršnjaka te je nakon verbalnog zlostavljanja i izoliranja iz razreda odbijala pohađati školu. U njezinom slučaju, protagonistica odustaje od škole i započinje izolaciju iz društva. Zapravo, središte cijele ove mange su učenici koji su zbog nekog razloga bili izolirani od svojih vršnjaka te su zbog toga prestali polaziti školu. Razlozi tih učenika variraju od obiteljskih okolnosti do zlostavljanja. Također, previsoka očekivanja društva i obitelji za upisom u prestižne škole i fakultete može dovesti do izgorjelosti učenika. Kao što sam objasnila ranije, školski dan japanskih učenika mnogo je zahtjevniji i dugotrajniji od klasičnog zapadnjačkog školskog dana. Škola često započinje izvannastavnim aktivnostima u ranojutarnjim satima, zatim slijedi nastava, čišćenje škole, nastavak izvannastavnih aktivnosti te na kraju školskoga dana pohađanje *juku* škola ili instrukcije kod kuće. Nadalje, nakon upisa na fakultete konkurencija se nastavlja, gdje na kraju studiranja studente čeka *shūkatsu* ili *job hunting*. Mnogo studenata se odlučuje i priprema za tu aktivnost, gdje se kroz nekoliko mjeseci, u različitim tvrtkama provode konferencije i intervjui za zapošljavanje studenata koji će uskoro diplomirati. Za takva događanja striktno se zahtjeva formalna odjeća, dotjeran izgled i neisticanje individualnosti.³¹

Tako je konkurencija vršnjaka kroz cijelo obrazovanje visoka, te zato malo zabušavanja tijekom školovanja može smanjiti šansu upisa u prestižne škole, to jest u zapošljavanju u prestižne tvrtke. Tako visoka očekivanja dovode do toga da mladi psihički i fizički izgaraju, te se kao posljedica povlače iz škola.

4.3. *Hikikomori*

Hikikomori još je jedan od društvenih problema s kojima se Japan bori već neko vrijeme. *Hikikomori* je termin za poremećaj u ponašanju koji se koristi za adolescente i Japance u srednjim godinama (rjeđi su slučajevi kod žene). Glavno obilježje *hikikomorija* je povlačenje iz društva koje može potrajati mjesecima, godinama, ali i desetljećima u ekstremnim slučajevima. Osobe koje se izoliraju, prestaju obavljati svoje svakodnevne obaveze kao što su škola i posao, te se zatvaraju u sigurnost svoje kuće ili još češće u sigurnost svoje sobe te odbijaju bilo kakav kontakt s prijateljima i obitelji. Obitelji takvih osoba, uglavnom ne znaju kako bi se nosile s njima te im pružaju

³¹ Suzuki, Mami. The Unwritten Rules of Job-Hunting in Japan. *Tofugu*, 2014

sve što je potrebno za preživljavanje unutar sobe. Također, obitelj često taji takvog člana od okoline, kako ih društvo ne bi osuđivalo. Zbog toga ne možemo biti sigurni koliki je zapravo broj *hikikomorija* u Japanu. Međutim, prema istraživanju koje je proveo vladin ured Japana 2016. godine, procjenjuje se kako u Japanu ima oko 540 000 slučajeva *hikikomorija*, a najčešće su to muškarci u kasnim tinejdžerskim godinama ili u ranim dvadesetima.³²

Ovaj poremećaj u ponašanju možemo povezati s pucanjem pod pritiskom društva i nevoljkost za natjecanjem u modernom japanskom društvu. Kao i kod *futōkō*, koji često rezultira u izolaciji iz društva, uzroci povlačenja su najčešće loše iskustvo u školi, promijene na radnom mjestu te visoki pritisak obitelji za postizanjem visokih rezultata što može dovesti do disfunkcionalnog odnosa s roditeljima. Povlačenjem i zatvaranjem u svoje sobe, te osobe traže sigurno mjesto, bez visokih očekivanja, bez nasilja i bez natjecanja.

Jedno od djela animange koje se bavi ovom tematikom je *Welcome to N.H.K.*, autora Takimoto Tatsuhiko. Radnja animange vrti se oko dvadesetdvogodišnjeg muškaraca iz Hokkaida, koji živi u izolaciji svojeg stana kao *hikikomori* (slika 20). Protagonist se preselio iz rodnog mjesta u glavni grad Tokyo gdje je trebao započeti studiranje. No nakon napadaja panike, Tatsuhiko se zatvara u svoj stan i od tada izlazi isključivo noću po potrebne namirnice te ostatak vremena provodi spavajuću u stanu. Osim *hikikomorija*, autor priči dodaje *futōkō* djevojku Misaki, koja više ne pohađa školu zbog nesuglasica s vršnjacima te bivšu žrtvu zlostavljanja Yamazaki, koji predstavlja *otaku* kulturu, što još jedan društveni problem Japana koji će se više razraditi u sljedećem poglavlju. Dakle, autor je tako u jednom djelu uspio zahvatiti nekoliko problema japanskoga suvremenoga društva, te je dao uvid u njihove živote i način razmišljanja. Smatram kako su takva djela dobra za poticaj rasprave o problemima u društvu kako za japansku publiku tako i za stranu.

Autor priznaje kako je i on osobno proveo dio života kao *hikikomori*, te se ova animanga temelji na nekim njegovom iskustvima iz tog dijela života. Autor i protagonist tako imaju slično ime (Tatsuhiko-Tatsuhiko) te obojica potječu iz Hokkaida. Autor je podijelio kako je bilo teško i sramotno pisati ovo djelo te se osjećao kao da svoj

³² Tajan, Nicolas i Hamasaki, Yukiko i Pionnié-Dax, Nancy. Hikikomori: The Japanese Cabinet Office's 2016 Survey of Acute Social Withdrawal. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*, vol. 15, br. 5, 2017, str. 1-11

sramotan život dijeli s cijelim svijetom. Počeo je umišljati kako mu se svi smiju dok čitaju takvu priču.³³ Unatoč tome, autor uspijeva dovršiti i objaviti ovo djelo, koje je zatim postalo popularno, te je zbog visokog interesa, osim kratkog romana dobilo svoju mangu i nešto kasnije anime.

4.4. *Otaku*

U prijevodu, *otaku* može značiti štreber, no to je samo jedna komponenta tog termina. Značenje ovog termina se mijenjalo i razvijalo godinama, i kroz različita razdoblja ali i države, imalo je drugačiju interpretaciju. Definicija koja pobliže opisuje pogled Japanaca na *otaku* kulturu je opsesivni fanovi animea, manga, video igrice, itd. koji su uglavnom samotnjaci na rubu društva. *Otaku* posvećuju većinu svog vremena na svoj hobi, bilo to praćenje animanga, ili kupovanje i sakupljanje figurica i slično od svojih omiljenih animanga, no unatoč tome ne zanemaruju svoje glavne obaveze kao što su škola i posao, čime se razlikuju od *hikikomorija*. Također, razlikuju se po tome što često nisu asocijalni te se pridružuju online raspravama ili uživo, o svojim najdražim animangama.³⁴ Problem u *otaku* kulturi je što te osobe često izgube doticaj sa stvarnosti, te u ekstremnim slučajevima gube interes za ljudske odnose, pogotovo ljubavne veze. To također predstavlja veliki problem za japansko društvo, koje je sve starije te pokušava na različite načine poticati Japance na reprodukciju, no usredotočenost mladih na karijeru te *otaku* i slični društveni problemi te planove ometaju.

Otaku osobe u animangama često skrivaju svoj hobi, kako ne bi postali odbojni svojim vršnjacima ili kolegama i time postali meta zlostavljača. Osim već navedene animange *Welcome to N.H.K.*, još neke od poznatih animanga čija je glavna tematika život *otaku* osoba su *Himōto! Umaru-chan* i *Wotakoi: Love is Hard for Otaku*. Prva navedena animanga daje nam uvid u život jedne šolarke koja vodi dva života, jedan u školi gdje ima ulogu otvorene i društvene djevojke te život kod kuće gdje se pretvara u zaludnog *otaku* fana koji sve svoje slobodno vrijeme provodi u virtualnom svijetu

³³Hairston, Marc. A Cocoon with a View: Hikikomori, Otaku, and Welcome to The NHK. *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 311–323

³⁴Hairston, Marc. A Cocoon with a View: Hikikomori, Otaku, and Welcome to The NHK. *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 311–323

animanga i video igara. Sljedeća navedena animanga *Wotakoi*, čija se radnja provodi u uredu, a govori o privikavanju odrasle žene, koja je ujedno i *otaku* fan, na novi posao u tvrtki te njezinom očajnom pokušaju skrivanja hobija od suradnika. Osim u gore navedenim animangama, tematika *otaku* kulture se javlja i u ostalim animangama, u manjoj ili većoj mjeri. Također, uglavnom ima negativnu konotaciju, te *otaku* likovi često skrivaju taj dio svojeg života od vršnjaka.

Glavno središte *otaku* kulture kako u pravome životu tako i u animangama je Akihabara, vrlo poznata četvrt u Tokyu, gdje se okupljaju ne samo Japanci već i fanovi animanga iz cijeloga svijeta. Akihabara vrvi fluorescentnim svjetlima i reklamama na visokim zgradama, te obiljem trgovina namijenjenim fanovima animanga. Na takvim mjestima se zapravo mogu vidjeti različite vrste *otaku* fanova. Internacionalni fanovi koji vole japansku pop kulturu i prolaze turistički, fanovi iz Japana koji se dolaze družiti i uživati u novim animangama te asocijalni, opsesivni *otaku* fanovi. Takve fanove lako je prepoznati po držanju i izgledu, pogotovo tijekom ljeta kada im je koža bijela poput zida, što naznačuje da rijetko izlaze iz kuće.

Iako *otaku* kultura postaje sve veći društveni problem za Japan te ima izričito negativnu sliku u masovnim medijima, s druge strane ona također doprinosi ekonomiji Japana bilo turizmom ili potrošnjom na animange od strane japanskih fanova. Ovu izjavu podržava činjenica da je u devedesetim godinama dvadesetog stoljeća zarada Akihabare cvjetala zbog potrošnje *otaku* fanova, unatoč ekonomskoj recesiji u Japanu.³⁵

4.5. Samoubojstva adolescenata i djece

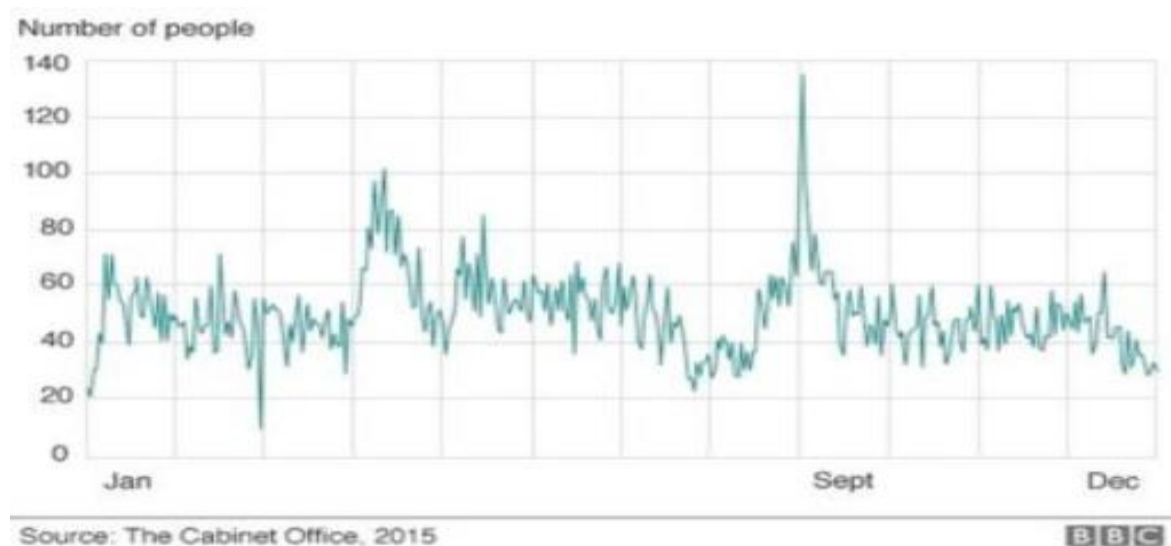
Samoubojstvo adolescenata veliki je problem za mnoge razvijene i industrijalizirane zemlje, pa tako i za Japan. Kao i u ostatku istočnoazijskih zemalja, samoubojstva adolescenata uglavnom se povezuju sa školstvom i obrazovnim sustavom. Zbog toga, u posljednje vrijeme sve je više animanga koje se bave tematikom školskog zlostavljanja te kao posljedicom pokušajem samoubojstva. Vjerujem kako se animange u ovom slučaju koriste kao sredstvo za poticanje rasprava

³⁵ Galbraith, Patrick. Akihabara: Conditioning a Public 'Otaku.' *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 210–230

oko tematike samoubojstva, također da pokažu kako samoubojstvo nikada nije rješenje problema.

Kao što je spomenuto u prijašnjem poglavlju, Japan kao i nekolicina istočno azijskih zemalja prakticira kompetitivnost i natjecanje od samog početka obrazovanja. Djeca odrastaju uz neprestano uspoređivanje i natjecanje s ostalim vršnjacima, a stres koji je uzrokovan pritiskom rodbine i društva za besprijekornim ocjenama vrlo brzo može dovesti učenike do depresije. Osim stresa oko ispita, većina se japanskih učenika suočava sa zlostavljanjem već u ranoj školskoj dobi. Odlazak u školu počinje izazivati strah i anksioznost kod učenika, što može rezultirati u izbjegavanju i nepohađanju škole.³⁶ Međutim, djeca se rijetko jadaju svojim roditeljima kada je u pitanju maltretiranje u školi, pa roditelji nepohađanje škole mogu protumačiti kao delinkventnost djece. Stoga roditelji često tjeraju svoju djecu u školu misleći da je to samo jedna faza puberteta ili adolescencije, čime zapravo tjeraju svoju djecu u kut. Tada, djeca koja ne vide drugog izlaza pronalaze rješenje problema u samoubojstvu. Činjenicu da je školstvo u korelaciji sa samoubojstvima adolescenata i mladih, podržava sljedeći graf pod nazivom "Samoubojstva japanske djece (ispod osamnaest godina) kroz godinu dana." Prema rezultatima dobivenim istraživanjem vladinog ureda,

Tablica 3 Samoubojstva Japanske djece prema mjesecima, 1973-2013 (ispod osamnaest godina)

možemo vidjeti dva veća skoka u brojevima. Prvi manji skok možemo zamijetiti oko

³⁶ Zeng, Kangmin, and Gerald Le Tendre. Adolescent Suicide and Academic Competition in East Asia. *Comparative Education Review*, vol. 42, br. 4, 1998, str. 513–528

mjeseca travnja dok drugi, izraženiji skok možemo vidjeti početkom rujna. Ta dva skoka u brojevima se poklapaju s početkom prvog polugodišta u travnju te drugog polugodišta u rujnu. Rezultati istraživanja bilježe najveće brojke samoubojstva 31. kolovoza te 1. i 2. rujna, a prema oprostajnim porukama žrtava, jedan od glavnih razloga samoubojstva je bilo baš maltretiranje vršnjaka. Kao što je spomenuto u prijašnjim poglavljima, u japanskim školama učenici početkom nove školske godine bivaju premješteni u nove razrede s novim učenicima, tako da pruže učenicima nove prilike i nova poznanstva, ali i šansu za promjenu. Na temelju toga možemo zaključiti da su brojke u travnju znatno manje od onih u rujnu, baš zbog promijene okoline početkom travnja, koja učenicima pruža nadu za promjenom te boljim iskustvima. Nasuprot tome, početkom drugog polugodišta učenici su prisiljeni vratiti se u toksično okruženje, znajući da će se takvo stanje nastaviti sve do kraja te školske godine. Također, žrtvama maltretiranja, još teže pada povratak u rujnu, zato što se vraćaju nakon ljetnih praznika. Ako su prvi semestar bili zlostavljani, ljetni praznici su tim učenicima postali oaza, odmor od mučenja i traumatičnih situacija, što njihov povratak čini nezamislivim. U toj situaciji djeca traže izlaz na sve načine, od nepohađanja škole i izoliranja, do ekstremnih odluka kao što je oduzimanje vlastitog života. Japanskoj djeci se u posljednje vrijeme pokušava pomoći na različite načine, od knjižnica koje pružaju djeci sklonište ako ne žele u školu, do države koja medijima roditelje upućuje da ne tjeraju djecu u školu ukoliko to djeca snažno odbijaju.³⁷

U posljednje vrijeme sve se otvorenije u animangama pristupa temi samoubojstva. Činjenica je da ova tematika predstavlja veliki problem japanskome društvu, a pričanje i raspravljanje o njoj može pozitivno utjecati na društvo. No autori animanga moraju biti oprezni kod pristupa toj tematici, kako ne bi bili optuženi za glorificiranje samoubojstva. Mange kao što su *Orange*, *A Silent Voice* i mnoge druge dotiču se tematike samoubojstva na različite načine. Smatram kako je animanga *Orange* uspješno pristupila ovoj mračnoj tematici. *Orange* nam pruža dva pogleda na život glavnih likova, jedan je život u kojem je prikazano kako je odluka dječaka na samoubojstvo utjecala na život njegove obitelji, ali ponajviše njegove najbolje prijatelje. Drugi pogled je na život glavnih likova prije samoubojstva dječaka, gdje nam autor

³⁷ Zeng, Kangmin, and Gerald Le Tendre. Adolescent Suicide and Academic Competition in East Asia. *Comparative Education Review*, vol. 42, br. 4, 1998, str. 513–528

pokazuje različite naznake koje djeca pokazuju kada razmišljaju o smrti, pokazuju nam što njegovi prijatelji, ali i on sam mogu učiniti za njega te kako smrt nikada nije rješenje. Upozorava nas da ne ismijavamo, niti olako shvaćamo ako netko govori o samoubojstvu na bilo koji način. Trebamo to shvatiti ozbiljno te pristupiti takvim osobama, umjesto da ih ostavimo same. Na završetku animacije također prikazuje kakav su život dječak i njegovi prijatelji mogli imati da je odabrao živjeti.

U mangi *Imadoki*, autor osim što opisuje uobičajene načine maltretiranja kao što su ogovaranje i izoliranje iz društva, također opisuje malo mračnije zlostavljanje, koje na prvi pogled zapadnjačkoj publici možda uopće ne liči na zlostavljanje. Radi se o postavljanju vaze s cvijećem na radni stol učenika (slika 21). Iako to na prvi pogled može izgledati kao lijepa gesta, ona simbolizira upravo suprotno. Naime u spomenutoj mangi, protagonistica provodi školske dane kao meta zlostavljača. Zlostavljaju je na različite načine, od fizičkog zlostavljanja i uništavanje imovine do psihičkog zlostavljanja. Upečatljivo psihičko zlostavljanje bio je na primjer s vazom cvijeća, koja se u normalnim okolnostima stavlja na klupu preminulog vršnjaka. Drugim riječima, stavljanje vaze cvijeća na klupu vršnjaka koji je živ, simbolizira želju ostatka razreda da taj vršnjak umre i nestane iz škole. Iako u navedenoj mangi nema samoubojstva kao posljedice zlostavljanja, to nije bilo tako u slučaju koji je opisao Naito (2006) u svojem radu. Naime u slučaju iz 1986. godine, trinaestogodišnjak iz Tokya bio je zlostavljan u svojoj školi te je nakon oduzimanja života u oproštajnom pismu ostavio opis svojih dana provedenih u školi sa zlostavljačima. Opisao je tko ga je zlostavljao i na koji način. Opisao je pohađanje škole kao živi pakao, te u opisu navodi slučaj s vazom cvijeća na njegovoj klupi. Navodi kako su vršnjaci njegovu klupu premjestili ispred ostalih te na nju postavili vazu, tamjan i njegovu sliku (koji se obično postavljaju na kućni budistički oltar-*butsudan*). Uz to ostavili su pismo sućuti namijenjeno žrtvi, koju su potpisali ne samo vršnjaci iz razreda već i razrednik i nekoliko drugih učitelja škole. Na taj način dali su do znanja žrtvi da nije dobrodošao, štoviše da ni učitelji ne mare za njime.³⁸ Naravno to je jedan od izuzetaka gdje i učitelji sudjeluju u zlostavljanju učenika, ali nije rijetkost da se takvi slučajevi zlostavljanja zataškavaju unutar škola, kako škole ne bi izgubile ugled.

³⁸ Naito, Takashi i Gielen, Uwe. *Bullying and Ljime in Japanese Schools. Violence in Schools*, Springer, Boston, MA, 2006, str. 169-190

Posljednja animanga koju ću obraditi u ovom radu je *A Silent Voice*, film koji je osvojio nekoliko nagrada, uključujući nagradu za najbolji anime film. *A Silent Voice*, koji se temelji na istoimenoj mangi, osvojio je srca mnogih gledatelja svojom brutalnom iskrenošću pri prikazivanju nekolicine problema japanskoga društva, od zlostavljanja unutar škole do samoubojstva. Animanga prati osnovnoškolca *Ishidu* koji sa ostatkom razreda maltretira djevojčicu *Nishimiyu* koja ima oštećen sluh. Detaljno su prikazani različiti načini zlostavljanja, koncentrirajući se pretežito na fizičkom zlostavljanju. *Ishida* maltretira djevojčicu kad god stigne, čak i tijekom nastave u nazočnosti učitelja, koji osim nekoliko kratkih upozorenja ne svraćaju previše pažnje na kontinuirajuće maltretiranje. Djevojčica *Nishimiya* od ostatka vršnjaka razlikuje se zbog svog oštećenog sluha, zbog kojeg treba koristiti aparatić, a s razredom može komunicirati samo pisanjem. *Ishida* često krade njezin aparatić kako bi je ismijavao, te ga na koncu nekoliko puta ošteti. Nakon tjedana zlostavljanja školu naziva majka djevojčice, sumnjajući da je njezina kći žrtva zlostavljanja, zbog čestih oštećenja slušnog aparatića. Od majke doznajemo kako se djevojčica nije potužila majci o zlostavljačima već je to skrivala od nje. Zatim slijedi traženje odgovornih za maltretiranje djevojčice, gdje sada zlostavljač *Ishida* postaje izoliran zbog svojih djela. Krivica je potpuno preusmjerena na jednog pojedinca, iako su do tada sva djeca aktivno ili pasivno sudjelovala u maltretiranju, a učitelji su dotad samo ignorirali zlostavljanje. Djevojčica se tada premješta u novu školu, a radnja prati dječaka koji sada sljedećih nekoliko godina prolazi kroz socijalno ignoriranje vršnjaka, zbog svojih nedjela.

Ostatak filma, pratimo protagonista na putu ka iskupljenju, kada se godinama kasnije opet susreće s djevojčicom. Iako djevojčica, sada učenica srednje škole, izgleda veselo i sretno na kraju filma saznajemo da zapravo često ima mračne misli i želju da okonča svoj život. U tim krajnjim trenucima pokušaja ubojstva zapravo shvaćamo kakav je značajan učinak zlostavljanje imalo na nju i njezin život. Smatram kako je upravo takav iskreni prikaz bez ublažavanja scena i bez skrivanja ružnoće zlostavljanja pravi način pristupu ovakvoj temi. Gledanjem ovog filma, publici je kristalno jasno kakav učinak zlostavljanje može imati na druge, te da moramo paziti kako se ponašamo prema drugima i moramo biti odgovorni za svoje postupke.

Iako postotak samoubojstava djece i adolescenata u Japanu nije veći od samoubojstava odraslih i starijih osoba, još uvijek je zabrinjavajuć. Usprkos tome animange, naročito kod anime, rijetko se bave tom tematikom. Smatram kako bi

animange trebale bolje iskoristiti svoju platformu, kako bi proširile svijest društva o temama kao što su zlostavljanje i samoubojstvo.

5. LJUDSKI ODNOSI

U svim pričama pa i u animangama, ljubavne veze, a pogotovo prijateljske veze su neizbježne. Animange pružaju mnogo različitih informacija na temelju kojih gledatelji stvaraju vlastitu sliku japanskog društva i odnosa između prijatelja i ljubavnika. Uglavnom pružaju pogled na odnose između prijatelja te s druge strane, pogled na ljubavne veze koje se uvijek iznimno polako razvijaju ili zakompliciraju u nedogled.

5.1. Prijateljske veze

Glavno obilježje prijateljskih odnosa u Japanu je hijerarhija. Iako to na prvi pogled ne izgleda tako, učenici koji nisu vršnjaci se moraju prilagoditi hijerarhiji koja je duboko urezana u kulturu Japana. Dakako, fanovima sa zapada to lako može promaknuti, jer prijevodom na engleski se gubi ta formalnost u govoru. Kod upoznavanja novih ljudi, među prvim pitanjima koje Japanci postavljaju je pitanje o godištu rođenja. Saznajući godišta sugovornika, Japanci tako znaju svoj položaj u tom odnosu, to jest da li trebaju kao mlađi ostati na formalnosti ili ako su stariji opustiti se. Formalnosti ne staju samo na govoru, već i na načinu nazdravljanja, pijenja, jedenja i mnogim drugim aktivnostima. Naravno kod bliskih prijateljskih veza, nema toliko izrazito stroge formalnosti, ali uvijek se po govoru može razaznati tko je stariji u tom odnosu. Takva hijerarhija najpoznatija je u školi kao *kōhai-senpai* hijerarhija, gdje je *kōhai* mlađa strana, a *senpai* starija strana u odnosu. Kako takve hijerarhije nema u razredu, ona se najčešće može promatrati za vrijeme *bukatsu*, to jest izvannastavnih aktivnosti kao što su nogomet i bejzbol. Zapravo, nepoštivanje hijerarhije i bahaćenje ispred starijih učenika tijekom izvannastavnih aktivnosti česti je uzrok maltretiranja učenika.³⁹

U animangama često bivaju organizirani različiti događaji, uglavnom unutar učenika istog razreda. Jedan od takvih događaja možemo vidjeti na samom početku animange *Kimi ni Todoke*, gdje kao razred organiziraju *test of courage*, tj. igru hrabrosti. Informantice potvrđuju kako se ta igra često organizira i u stvarnosti, no organizira je društvo prijatelja, ne nužno iz istog razreda ili škole. Informantica B

³⁹ Cave, Peter. 'Bukatsudō': The Educational Role of Japanese School Clubs. *Journal of Japanese Studies*, vol. 30, br. 2, 2004, str. 383–415

odaje kako ovu igru mlađa djeca često igraju uz pratnju roditelja, pošto se igra u mraku. Cilj igre je da samostalno ili u paru, po mraku propješače od točke A do točke B, a kada se vrate često trebaju donijeti neki dokaz da su došli do kraja. To može biti neki dogovoreni predmet, ili mogu slikati sliku dogovorenog mjesta. Za taj događaj, društvo prijatelja često organizira kampiranje, a test hrabrosti provode u šumi, predgrađu ili napuštenim mjestima. Sličnost s animangama je da često parove čine djevojka i mladić, zbog prilike za bliskim kontaktom.

Za vrijeme božićnih praznika, često je prisutna organizacija božićnog partija koji organizira razred, što također možemo vidjeti u scenama *Kimi ni Todoke* (vol. 16). Informantica A navela je kako razred takve zabave više organizira nakon festivala ili drugih školskih događanja, dok prema izjavama ostalih informantica božićne zabave s kolegama iz razreda se također organiziraju, ukoliko je razred složan. Božićna zabava u animangi *Say I Love You* (vol. 10) je vrlo dobar primjer kako školarci provode Božić ili Badnjak u slučaju da ga ne provode s obitelji. U toj se animangi tako skupilo društvo najbližih prijatelja te su zajedno proslavili blagdan uz tortu od jagoda i druženje.

Još jedan jako popularan događaj koji često organiziraju djevojke je *gōkon*, kao što je prikazano na početku animange *Say I Love You*. *Gōkon* je jedna vrsta spoja na slijepo, gdje se nekoliko djevojka, iz istog razreda ili škole, nađe s mladićima iste ili druge škole. U animangama *gōkonima* su skloniji učenici koji polaze *all-girls* ili *all-boys schools*.⁴⁰ Informantice potvrđuje kako se *gōkoni* vrlo često održavaju, te dodaje kako se najčešće održavaju u *izakayama*⁴¹, zatim u *karaoke* barovima, a vrlo je popularno i druženje uz kuglanje. Međutim, informantica B navodi kako se takva druženja uglavnom organiziraju nakon srednje škole.

5.2. Ljubavne veze

U animangama je proces zbližavanja ljubavnih parova i smanjenja neugodnosti među njima često jako dugotrajan. Jedan od najvećih koraka, uz prvi poljubac, je kada par jedan drugog počinju doživati svojim vlastitim imenima. Taj korak u animangama kao što je *Kimi ni Todoke* zna potrajati tako dugo, da je većina zapadnjačkih

⁴⁰ All-girls ili all-boys schools su škole u kojima se mogu obrazovati samo djevojke ili samo mladići.

⁴¹ Izakaya je mjesto u koje često zalaze mnogi radnici nakon posla kako bi zajedno pili.

obožavatelja uvjerena kako se to događa samo u fikciji. No informantica A priznaje kako je to zapravo istina te da se uglavnom ne pretjeruje. Kod prijateljstava istog spola to nije nikakva prepreka, pa se tako veoma brzo počinju međusobno nazivati svojim imenima ili nadimcima u slučaju bliskih prijatelja. S prijateljima suprotnog spola često ostaju samo na prezimenima, dok s najbližima prelaze na imena. Kada su u pitanju parovi, taj proces zna biti jako dugotrajan. Taj prijelaz u Japanu obilježava veliki korak u ljubavnoj vezi, a ta veza se od tog trenutka smatra jako ozbiljnom. Ne postoji neko određeno pravilo tko koga u vezi prvi treba početi zvati imenom. Raspravu o tome u nekom trenutku veze može potaknuti cura, rekla je informantica A, tako da upita svog dečka kako da ju zove. Ako odgovori imenom, tada će polako prijeći na korištenje imena. Dok isto tako, dečko može nakon nekog značajnog trenutka u njihovoj vezi, početi se svojoj curi obraćati njezinim imenom. Od trenutka kada prestaju koristiti prezimena, veza postaje značajnija njima, ali i okolini. Informantica C objasnila je da su mnogi Japanci po prirodi sramežljivi te da taj proces uglavnom ovisi o osobnosti osoba u vezi. Informantica B je dodala kako je takav sramežljivi odnos uglavnom kod mlađih parova.

Prema informacijama dobivenim intervjuima, mnogo detalja u animangama koje možemo zamijetiti kod ljubavnih veza, koji su u većoj ili manjoj mjeri istinite za svakodnevni život Japanaca. Vrlo popularno mjesto gdje učenici izjavljuju svoje osjećaje simpatijama uistinu je iza u dvorištu škole prema informanticama A i C. Informantica B nije se složila, objasnivši kako priznati osjećaje nekome unutar škole je podosta javno, zbog čega može biti vrlo sramotno i neugodno ako netko sazna.

Kada cure prohodaju s dečkom, ima slučajevima u kojima im one sada spremaju *obento*, iako nije baš često izjavile su informantice. Za Valentinovo cure znaju svojim dečkima ispeći čokoladne kolačiće, dok im dečki uzvraćaju poklonom na *White Day*⁴², kako bi se zahvalili na kolačićima. Informantice su dodale kako poklanjanje kolačića, bilo osobno pripremljenih ili kupljenih, često nije ograničeno samo na partnere već se poklanja i ženskim i muškim prijateljima te kasnije u životu suradnicima i šefu. Jedan od običaja koji se provodi na kraju školovanja kao u mangi *Hatsukoi Katakoi* je davanje gumba s uniforme. Naime cure od svojih partnera traže

⁴² White Day je dan kada dečki uzvraćaju poklone curama od kojih su dobili čokoladice za Valentinovo, a održava se mjesec dana nakon Valentinova.

drugi gumb s uniforme, koji je po poziciji najbliži srcu. Ta romantična scena je vrlo česta u animangama, ali se rjeđe provodi u stvarnosti, potvrdile su informantice, objasnivši kako je gesta postala neugodna, zbog scena u mangama i sapunicama.

Po navedenim primjerima možemo zamijetiti da veze u stvarnom životu nisu mnogo jednostavnije od onih u animangama, pogotovo ljubavne veze kod mlađih parova. Japanci cijene svoje vrijeme provedeno s prijateljima, a također izmišljaju različite načine zabave. Hijerarhija ima važnu ulogu u japanskom društvu, a ljubavne veze nas mogu iznenaditi svojom romantičnom stranom kada su u pitanju Valentinovo, zajednički izlasci u zabavne parkove, te tradicije kao što su davanje gumba.

5.3. Život s obitelji

Obiteljski život je često zanemaren i ne pridodaje mu se veći značaj, osim ako i sam nije glavna tema animange. Česti je slučaj da su glavni likovi, već kao školari prisiljeni od strane roditelja živjeti sami, kako bi bili bliži školi u kojoj se obrazuju ili nemaju novaca pa im je to jedini način. Također postoje slučajevi gdje glavni likovi sami odabiru takav život, zbog problema unutar obitelji. Takve scene česte su radi postizanja dramatičnih priča, i kako bi potaklo u čitateljima suosjećanje prema liku, ali i omogućilo protagonistu da se osamostali i razvije. U stvarnom životu, tvrde informantice, nema mnogo srednjoškolaca koji žive sami. Ako se već moraju odseliti od roditelja, postoji opcija školskog doma, ili rjeđe kod rodbine. Informantica C dodaje, kako ima posebnih slučajeva gdje srednjoškolci žive sami zbog odabira prestižnijih škola, kao što je u slučaju njezine poznanice, koja je kao učenica živjela sama u Tokyu, kako bi mogla nastaviti karijeru u karateu.

Ima nekoliko obiteljskih običaja koji se poklapaju s onima u stvarnosti. Jedan od njih je pozdravljanje ukućana i obratno, pri izlasku i ulasku u kuću. Tako će osoba koja izlazi reći „*Ittekimasu*”, što znači odlazim/vidimo se, a u doslovnom prijevodu znači idem pa ću se vratiti. Zatim će od ukućana koji ostaju u kući dobiti odgovor „*Itterasha*”, što znači pazi se ili sretan put, a u doslovnom prijevodu znači idi pa se vrati. Kada se osoba vrati u kuću te ako u tom trenutku ima ukućana, pozdravit će ih govoreći „*Tadaima*”, što u prijevodu znači vratio sam se, a u doslovnom prijevodu znači upravo sad. Dok će ukućani uzvratiti s „*Okaeri*”, što znači dobrodošao natrag, a u doslovnom prijevodu znači povratak kući. Nadalje, osim pozdrava istinit je i običaj

kupanja u kadi s vrućom vodom. Naime svaku večer, obitelj puni kadu vrućom vodom te se svatko od njih prije spavanja u njoj okupa. Prije ulaska u kadu, svoja tijela operu na posebnom mjestu namijenjenom tome, a zatim uživaju opuštajući se u vrućoj kupki, i tako jedan za drugim. Isto tako ako u kuću dođu gosti, ukućani prvo ponude njima kupku, a zatim idu ukućani, navele su informantice. Nadalje, običaji kao što su druženje oko *kotatsu* tijekom zime su također istiniti. *Kotatsu* je stolić s grijanjem koji Japanci pripreme za hladne dane. Sa svake strane, stol završava dekićom koja zadržava toplinu stola, i čine ga još ugodnijim. Obitelj se okupi oko stola za vrijeme obroka, a navečer često zajedno igraju društvene igre ili razgovoraju. Takve scene su rijetke u animangama koje se bave svakodnevnim životom te često jako kratko traju.

Slučajevi u kojima je vrijeme s obitelji duže prikazano, su uglavnom kada je riječ o svađama ili tragičnom smrću članova, gdje su tada prikazane scene u prošlosti kako su protagonisti s članovima obitelji provodili vrijeme. Roditelji koji ne stvaraju probleme glavnim likovima su uglavnom zanemareni i rijetko kada prikazani. Također, rijetko vidimo kontakt protagonista s roditeljima, jer su roditelji zatrpani poslom te nerijetko ostaju raditi prekovremeno. U stvarnosti, česti su takvi slučajevi koji su poznati pod nazivom *karōshi*, to jest iscrpljenost zbog posla. Zaposlenici su tako zbog visoke iscrpljenosti skloni srčanom udaru te su brojke smrti zbog *karōshi* zabrinjavajuće visoke.⁴³

⁴³ Kawanishi, Yuko. On Karo-Jisatsu (Suicide by Overwork): Why Do Japanese Workers Work Themselves to Death? *International Journal of Mental Health*, vol. 37, br. 1, 2008, str. 61–74

6. ZAKLJUČAK

Usporedbom informacija dobivenih intervjuiranjem informantica i osobnim kontaktom s Japanom, smatram da animange mogu služiti kao dobar izvor za učenje o japanskoj kulturi, bontonu i običajima iz svakodnevnog života, unatoč nekim neistinitim aspektima koje prikazuju. Dakako, uvijek treba uzeti u obzir da je mnogo stvari preuveličano i ispričano tako da bude zanimljivije publici, iako ne prikazuju najbolje istinu. Teme kao što su školski život, bit će više izobličeni, s obzirom na to da se najveći dio radnje odvija skoro isključivo u školi. Pravila će se tako zanemariti, kako bi se izbjegla monotonost koja bi prevladavala da se ispoštuju sva pravila japanskih školskih sistema. Svi likovi crne boje kose, jednakih frizura s jednoličnim uniformama u monotonim bojama sličnih uzoraka ubrzo bi dosadili publici. S druge strane suprotno prikazu škole, prikazi svakodnevnih odnosa s obitelji, festivala, prostora i veza su vrlo istinito oslikani, dajući nam njihova najopćenitija i najvažnija obilježja. Međutim, šokantan faktor nisu samo različitosti između realnog života i animanga već njihove sličnosti. Jedna od zanimljivih sličnosti su ljudski odnosi te sramežljivo ponašanje u ljubavnim vezama. Također, zanimljiva je pažnja koja se u stvarnosti pridaje hijerarhiji i pažljivom odabiru izraza prema osobama višeg statusa, bili to stariji učenici, poslodavci ili prijatelji.

Usporedba aspekata svakodnevnog života Japanaca u animangama s običajima i tradicijom Japana u stvarnome životu provedena u ovom radu, ukazala je da fanovi animanga mogu naučiti pregršt zanimljivih informacija o običajima Japanaca te pobliže naučiti ne samo o njihovoj kulturi, već i o vjeri, društvenom sistemu te problemima s kojima se Japansko društvo suočava. Ujedno, animange mogu publici približiti stvarni život Japanaca, međutim, te informacije koje one pružaju trebaju se dodatno provjeriti, a ne uzeti kao stvarne činjenice. Naravno uz nepoznavanje japanskog jezika te bez bližeg kontakta s izvornim stanovnicima i Japanom teško je sa sigurnošću utvrditi što je istina, a što proizvod fikcije. No unatoč toj preprieci, ljubitelji manga mogu sa ustrajnošću za traženjem istine izbjeći iluziju koju animange mogu stvoriti.

7. LITERATURA

1. Akiba, Motoko, et al. Bullies, Victims, and Teachers in Japanese Middle Schools. *Comparative Education Review*, vol. 54, br. 3, 2010, str. 369–392
2. Allen, John. *Anime and Manga*. United States: Reference Point Press, 2015, str. 4-5
3. Cave, Peter. 'Bukatsudō': The Educational Role of Japanese School Clubs. *Journal of Japanese Studies*, vol. 30, br. 2, 2004, str. 383–415
4. Cevcic, Antonija. A Book Review: Burraku Kousoku, *Cele Journal*, vol. 28, Toyokan Publishing, 2018, str. 138-139
5. Galbraith, Patrick. Akihabara: Conditioning a Public 'Otaku.' *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 210–230
6. Hairston, Marc. A Cocoon with a View: Hikikomori, Otaku, and Welcome to The NHK. *Mechademia*, vol. 5, 2010, str. 311–323
7. Janssen, Kirsten. *Inside Japanese Cram Schools: : The Workings, the Outcomes and the Experiences*. Leiden University, 2019, str 6-43
8. Jones, Randall. Education Reform in Japan OECD. *Economics Department Working Papers*, No. 888. Paris OECD Publishing, 2011, str. 8
9. Kawanishi, Yuko. On Karo-Jisatsu (Suicide by Overwork): Why Do Japanese Workers Work Themselves to Death? *International Journal of Mental Health*, vol. 37, br. 1, 2008, str. 61–74.
10. Greimel, Elfriede i Kodama, Makiko. Bullying from a cross-cultural perspective -A comparison between Austria and Japan. *Journal of Learning Science*, br. 4, 2011, str. 29-40
11. Mawer, Kim. Casting new light on shadow education: snapshots of *juku* variety, *Contemporary Japan*, 2015. vol. 27, br. 2, str.131-148

12. McVeigh, Brian J. *Wearing Ideology: State, Schooling and Self-Presentation in Japan*. Berg, 2000, str. 65-66
13. Mrnjaus, Kornelija. *Kultura vrijednosti i odgoj u Japanu*. Filozofski fakultet Rijeka, 2018, str. 51-53
14. Naito, Takashi i Gielen, Uwe. Bullying and Ijime in Japanese Schools. *Violence in Schools*, Springer, Boston, MA, 2006, str. 169-190
15. Sabre, Clothilde. French Anime and Manga Fans in Japan: Pop culture tourism, media pilgrimage, imaginary. *International Journal of Contents Tourism*, vol. 1, 2017, str. 1-19
16. Shimizu, Katsunobu. Defining and Interpreting Absence from School in Contemporary Japan: How the Ministry of Education Has Framed School Non-Attendance. *Social Science Japan Journal*, vol. 14, br. 2, 2011, str. 165–187
17. Tajan, Nicolas i Hamasaki, Yukiko i Pionnié-Dax, Nancy. Hikikomori: The Japanese Cabinet Office's 2016 Survey of Acute Social Withdrawal. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*. vol. 15, br. 1, 2017, str. 1-8
18. Zeng, Kangmin, and Gerald Le Tendre. "Adolescent Suicide and Academic Competition in East Asia." *Comparative Education Review*, vol. 42, br. 4, 1998, str. 513–528

Online izvori:

1. Suzuki, Mami. "The Unwritten Rules Of Job-Hunting In Japan". *Tofugu*, 2014, URL: <https://www.tofugu.com/japan/job-hunting-in-japan/> (13.7.2020.)
2. OECD (2020), Unemployment rate (indicator). doi: 10.1787/52570002-en (Pristupljeno 5.9.2020.)

8. POPIS TABLICA

1. Tablica 1 Broj slučajeva zlostavljanja u Japanu (MEXT 2010.)
2. Tablica 2 Brojevi slučajeva za svaku vrstu zlostavljanja u Japanu (MEXT 2010.)
3. Tablica 3 Samoubojstva Japanske djece prema mjesecima, 1973-2013 (ispod osamnaest godina)

9. PRIVITAK: SLIKE

Tipično parkiralište za bicikle školaraca

slika 1

Parkiralište za bicikle u animeu *Orange*

slika 2

Školska ambulanta sveučilišta *Otemon Gakuin*

slika 3

Školska ambulanta u animeu *Angel Beats*

slika 4

Ormaríci za cipele jedne japanske škole

slika 5

Ormaríci za cipele u animeu *Orange*

slika 6

Primjer frizura učenica u animangama

slika 7

Kibasen u animeu *Azumanga Daioh*

slika 8

Sportski festival jedne japanske osnovne škole

slika 9

Botaoshi u animeu *Orange*

slika 10

Botaoshi u stvarnosti

slika 11 © Reuters

Usporedba slike tornja u Sapporu i prikaza u animeu *Nami yo Kiitekure*

slika 12

Usporedba tipične ulice Japana i prikaza ulice u animeu

slika 13

Usporedba prostora iz scena filma *Kimi no Na wa* te stvarnih mjesta u Japanu

slika 14

Slika prikaza Y Donald's (cenzurirani Mc Donald's) u animeu *Yagate Kimi Ni Naru*

slika 15

Slika cigareta Warlboro (cenzurirani Marlboro) u animeu *Welcome to N.H.K.*

slika 16

Prikaz *kingyotsuri* igre u animeu *Lovely Complex*

slika 17

Kingyotsuri igra

slika18

Prikaz stola sa izrezbarenim prijetnjama u mangi *A Silent Voice*

slika 19

Prikaz sobe *hikikomori* osobe u animeu *Welcome to N.H.K.*

slika 20

Prikaz vaze ostavljene na stolu žrtve zlostavljanja u mangi *Imadoki*

slika 21

10. INTERVJU

10.1. Intervju 1

Informant: Ayumi Inouchi

Age: 23

Lives in: Tsubuka city, Ibaraki prefecture, Japan

Current profession: trainee teacher

Name of schools she went to:

1. Namiki Elementary school
2. Namiki Junior high
3. Tsuchiura daiichi high school
4. International Christianity University, College of Arts and Sciences

This interview was conducted orally in English.

Questions and answers:

1. Is it true that the students are in charge of cleaning the school?

-Yes, it's true. We need to clean it every day. Places like classrooms, gym, halls, schoolyard and even the toilets. And once or twice a year we have the big cleaning called *osōji* usually before summer vacation.

2. What kind of games can be found during a festival, for example during summer festivals? Also, does the game, where the goal is to scoop a gold fish, exist in real life as well?

-Yes, it exists. Most of the games during festivals shown in anime do exist. The game with the gold fish is actually called *kingyotsuri*. The scoop with which you have to catch the fish is made of a plastic ring, while the rest is made of paper. The paper makes it harder to catch the fish, because it can be easily torn. If you want to catch the fish you need to be very fast and precise, and try not to dip the scoop too deep in the water. Some other games are also shooting games and *yoyo*. *Yoyo* is a game, where you try to catch water balloons that are put into a pool.

3. What kind of clothes do they typically wear for the summer festivals? Do they wear *kimono*, *yukata* or something else?

-They wear *yukata*, which is a type of *kimono*, but is lighter and more suited for the summer. *Kimono* is made of silk, while *yukata* is made of cotton, which makes it more breathable and lighter to wear, it is also cheaper and easier to wash.

4. Does nowadays the majority of girls wear *yukata* for the festivals, or are there more girls wearing common, everyday clothes?

-I think there is like 60% of them wearing *yukata* and 40% of girls wearing everyday clothes. I think the main reason why girls give up on the idea of wearing a *yukata* is all the extra work that comes with it, and is also harder to move and less comfortable in it. Also, a lot of effort is put into putting the *yukata* on and also into cleaning it afterwards. In my case I always wear it. Nowadays you can rent a *yukata* for a good price, where they can not only help you put it on but also they are the ones who clean it afterwards. This way is a lot easier and you are able to pick a different *yukata* every time.

5. What about the masks we see people usually wear in anime, during festivals. Can you buy masks during a festival, and is it common for people to wear them?

-I don't think it is a common thing. Mostly parents buy them for kids, or tourists buy them as souvenirs.

6. What about the fortune papers that we see people buy on New Year, do they exist? Is it a tradition to buy them every year?

-Yes they do exist. You can find many different ones, like for your fortune in love, health, wealth, life, success and many others. We usually get the basic one, which tells us about our luck in general for this year. There are a few types of fortune that you can get: the big fortune, small fortune, just fortune, unfortunate and the big unfortunate. And there is a belief, if you get a fortune you don't like you tie the fortune paper on a branch and your fortune can then maybe change.

7. Do couples usually go on dates to amusement parks, or is that just an anime thing? Do they believe about the eternal love legend if they kiss on the top of the ferries wheels?

-Yes, a lot of couples like to go on a date to amusement parks. They usually spend all day together trying out all kinds of rides there are in the park. And just before they close the park, the couples go for a ride on the ferries wheel. I personally don't like going there because the moment the doors of the carriage are closed couples start kissing, and don't mind if other people might see it.

8. Is it true that every night all members of the family take a bath in the same water?
- Yes it's true, but we don't wash our bodies in the tub. In every Japanese bathroom there is special place where we clean our bodies, and after that we go in the tub to warm our bodies and relax.
9. If you have guests coming over, to sleep over do they also take a bath?
- Yes, that very normal. But since they are guests, the host always recommends them to go first, so they have the cleanest water. Because letting them wash in the dirty water is very polite.
10. Do Japanese families hang around *kotatsu* during winter?
-Yes, we usually gather around and play card games, we watch the TV together, we eat meals and so on.
11. Do you use the expressions like *tadaima* and *ittekimasu*, like we can see in anime?
-Yes we do, every time we go out we say *ittekimasu*, I am going now, and our family members that are home tell us *itterashai*, which means have a safe trip. When we are return home we say *tadaima*, or I am back, and our family says *okaeri*, welcome back. It doesn't have to be only with your family members. I used this with my roommate Riho while she was still here. Being able to use it makes you feel at ease and not lonely, like you would be if no one was there to answer you back.
12. Is it a common thing for high school students to live away from their parents? We can see a lot of main animanga characters living alone while going to high school, is it like that in real life?
-I personally never met someone who lived like that. Students mostly live with their parents. If they are attending a school that is far away from their home, they will most likely go to live in a dorm, or start living with their relatives that live nearby. There probably are some cases but it's not very common. In animanga that part is very important for the development of their character, more than representing the truth.
13. Is it normal for students to bring their own *obento*? If yes, do they make it by themselves and how much time does it take to prepare everything?
-Yes it's actually very simple to make an *obento*. We make them in the morning before going to school. After you get a hold of it, making an *obento* takes around 20 minutes. It's very simple to make it, because all the food that is put in the *obento*

just needs to be heated up in the microwave. A lot of packages of different foods that only need to be microwaved can be found in shops. Also, if there are some leftovers from the day's before dinner we use that as well.

14. Do schools have the inside bakery we always see in anime?

- Yes. When the food from *obento* isn't enough, pupils go to the bakery to buy some more food. They also often buy snacks or drinks from *jidōhanbaiki*, Japanese vending machines. There is usually a large variety of drinks available, from coffee and tea to soups and juices. My personal favorite is corn soup, liked by many Japanese.

15. Do the school infirmaries exist? Are they similar to what anime shows us, with some beds where students can rest?

- Yes we have them in our school. They are pretty accurately shown in anime.

16. Do students skip class, and go to infirmary to sleep, as it's shown in anime?

- Some students try that, but the school nurse usually tells them to return to class in case they don't have a fever.

17. Do schools have those big bicycle parking lots that we can see in anime?

- Bicycle parking lots are a must for schools that are in suburb areas. Most of their students travel every day by bicycle because there often is no other choice for them to travel to schools. Suburb schools thus have those kinds of big parking lots, also some of them have roofs. As for the schools in larger cities like Tokyo, they are not obliged to have the parking lots, since the students usually commute by bus or train. They might have smaller ones, but it's optional.

18. Do in reality students have to bow to their teacher/professor?

- Yes we do, to show our respect to him. Our class president or students on duty are in charge of the commands. When the teacher enters the classroom, first they say *kiritsu*, and the whole class stands up. Then they say *rei*, and we all bow down to the teacher. Lastly is the *chakuseki*, when we all together sit down. The teacher also returns the bow, to show his respect for us.

19. Do pupils/students sometimes have to change their classmates? If yes when and how often?

- In Japan they change classmates every year, in all years of elementary school, junior high and high school. Since there is a lot of children in the same year, most of the time only a few classmates stay the same. The reason for changing classes is to teach the kids how to adjust to new environment, how to react to changes and

for them to make a lot of friends. One very good thing that this change brings is the chance to get away from bullies if you are being targeted. Children that get bullied by their classmates know that it can last “only” for a year, and after that, they will probably not see them or hear from them.

20. Is bullying a big problem for Japan’s society?

-It is a very big problem. I think that in every other class there are one or more persons being bullied. The bullies usually pick a person that they think is just a little bit different. They start ignoring them first, and soon all class is doing it. No one talks to them, nor are they invited to class parties. I think this type of bullying that is used the most in Japan. Then of course they bully them by saying mean things, insulting them in all ways possible and sometimes even push them or make them fall on the ground while pretending it was not intentional.

21. Do students have access to the school's rooftop?

-I think they actually did have before but not anymore. The main reason is the large number of suicides that happened from there. As I said earlier, a lot of bullying is happening, so the bullied see death as the only escape. But also the access to rooftops of companies is forbidden. There were a lot of suicide cases, where the company’s employees killed themselves by jumping off the building. Though, their main reason is usually stress and not bullying.

22. Do students have home economics class as a subject

- Yes we do, and it is obligatory for every student from elementary school till the 1st year of high school. Boys and girls learn there about all kinds of housework. They mostly teach them how to cook, clean and sew things. After the 1st year of high school it is not obligatory anymore.

23. Sometimes in anime is shown that students have their school clubs also in the morning, is that true?

-Yes, some clubs do start an hour before the school. Mainly we have them after school finishes, but also during summer vacation when there is no school. At that time we usually spend half of the day on school grounds, practicing in our clubs rooms. We also go there on Saturdays, sometimes even on Sundays.

24. In anime there is always those 2 persons in charge of writing what the class did after the school finishes, does that role really exist?

-Yes they are called *nicchoku*, and are in charge of the class for a day. They clean the board, they help the teacher if needed and at the end of the day, they write in

the *nisshi*, class diary. In *nisshi* they write things like what they did during PE or what they learned today in biology class.

25. Do schools organize sport events? If yes, what do you typically do?

-Yes, from elementary till high school we take part in the sport event. In my elementary school all students were put in 2 groups, white and red, and they competed in different sports and games. Some of the things we compete in are marathons, tug of war, *kibasen* and so on. *Kibasen* is a game where groups of 4 fight in a way where, 3 persons carry one on top of them. They are all wearing bandana or caps, and the team that drops the cap is disqualified and the last team standing wins. There are also games with big red balls, but they are usually played in elementary school. In high school our school divided us in 4 groups. The groups also have to practice singing and cheering for the event, everyone has to do it. This type of event is usually held once a year.

26. Do students play the game *Botaoshi*, which is often shown in anime?

- I have never seen this type of game before. But since it is very dangerous, and is very easy to get hurt it is not played in any school sport event.

27. Do you think school festivals are presented in a right way in anime? Are they close to reality?

-I think they show all the important things of a school festival. We run the food stands, every year one class does the coffee shop and the scare house. Also, every class has to prepare an act, and present it in front of the whole school. We start preparing for them maybe a month before. Also, the day before the festival we don't have class, so we get to make the last preparations needed. What is not usually shown is the time after the festivals, when we all together destroy the things we made and prepared. Also, there is no fancy firework or bonfires at the end of the festival. The festivals are open for everyone, and you yourself get a lot of time to visit what other classes did or go look at the acts of other classes.

28. Do you have festivals in college as well? Are there any differences?

-Yes we do. I think there are a lot of similarities, coffee shops and food stands are still prepared by students. But there are a lot more students' performances, either from dance clubs or bands. The feeling is a lot more serious. Furthermore, the ending ceremony in college is not obligatory like it is in high school. Students usually decide to skip that part and go straight to bars to celebrate and drink with their friends and classmates.

29. Is it popular to confess to your crush behind school?

-Yes in the backyard. Girls usually call out boys to tell them about their feelings.

30. Do girls propose to make *obentos* for boys?

-Some girls do, but not all of them.

31. Do girls make chocolates for boys during Valentine's Day?

-Yes, of course they do. They make them at home and usually give them in school.

32. Do boys return thank them on White Day or is that only in anime?

-Yes they do. They buy them flowers, chocolates or in my case I ask him to buy me something that I want.

33. Do guys give the second button of their uniform to their girlfriends?

-Yes, it's a very common thing to see between couples. The second button is the closest to the heart, so they give that one to show their love for them.

34. Does it really take so much time before couples start calling each other by their given names?

-Oh yes, it's an enormous step in a relationship. A lot of time passes before they feel comfortable using each other names. Dropping the honorific means that the relationship is a very serious one. Girls can ask their boyfriend how is he going to call her, and give them a chance to change things. I believe guys just naturally start calling them by their names after something significant happens in their relationship. Anime maybe, but just maybe overdo things regarding this topic, but it is very close to the truth.

35. Is it common for classmates to organize Christmas parties?

-I don't think it's necessarily classmates. We hang out with our closest friends who are not usually in the same class.

36. Do classmates/friends organize those games of courage we always see in anime?

-Yes, we actually organize them. We gather our group of friends, organize a camp night in the suburb areas or in the woods, and during that time we do the game of courage. We can do it alone, in groups, or the most popular in pairs. Mostly they are girl-boy pairs. The goal is to get through the scary path from place A to place B and come back. To prove you did it, you usually take a photo of the place you agreed on. This is a good way for new couples to appear.

37. Do *gōkons* (blind dates) exist in real life?

-Oh yes they do. Usually girls from the same class or school, gather and call guys from the same/different school. Places where they usually meet and hang out are izakaya, karaoke bars, or they go for bowling. I believe *izakaya* is the most popular choice. *Izakaya* is a kind of drinking place where usually people come after work to relax and drink. It's not a typical bar, because you can order food as well.

38. Was the dress-code and rules of the schools you went to strict?

-In the junior high and high school that I went, it was against rules to dye or perm the hair. Makeup was also forbidden. No one really wore any accessories (But bracelets made of string and wrist bands were fine. Also, hair pins and other accessories were allowed as long as they were not too flashy). We had blazer uniforms, and we were frequently reminded not to shorten our skirts, even though many of us did it anyways. We had neckties in junior high, and we were often told not to loosen it too much. Wearing flashy vests was against rules in our junior high, while my high school wasn't that strict about it. I have to say, I was in public school in junior high and high school so even if I say "Japanese school" it's only my experience, and rules differ from school to school, be it public or private, in different areas, different periods and so on.

10.2. Intervju 2

Informant: Maho Fujino

Age: 23

Currently lives in: Tsukuba city, Ibaraki prefecture, Japan

Current profession: student

Name of schools she went to:

1. Morioka Shiritsu Ueda Elementary School (Iwate prefecture)
2. Morioka Shiritsu Ueda Junior High (Iwate prefecture)
3. Morioka Chūō High School (Iwate prefecture)
4. Tsukuba University, College of Japanese Language and Culture

This interview was conducted in Japanese through written process.

Questions and answers:

1. Is it true that the students are in charge of cleaning the school?
-Yes, it's true. We are taught to clean after ourselves, clean things that we used, so when the next person is using it it's clean and pretty. We are taught cleaning is good for us and for the people around us.
2. What kind of games can be found during festivals, for example summer festivals? Also, does the game that we see in anime where the goal is to scoop gold fish exist in real life?
-There is many *shateki* (shooting) games and *kujibiki* (lottery) shops. The game of scooping the gold fish is real, but there are also similar games like scooping the water balloons and balls.
3. What kind of clothes does Japanese typically wear for the summer festivals? Do they wear *kimono*, *yukata* or something else?
-Many people wear normal, everyday clothes for festivals. The *kimono* is mainly worn on special or official occasions, therefore I never saw anyone wear it for a summer festival. There are also people who wear *yukata* and *jinbei*⁴⁴, but

⁴⁴ Informant explained that *jinbei* is an outfit similar to *yukata* but it has two pieces, a top and pants for bottoms.

mostly kids and young women. I think there aren't many differences in clothes that kids, adults and elders are wearing.

4. Nowadays, is it more popular for girls to wear *yukata* for festivals or everyday clothes?

-They don't wear *yukata* in everyday life, but many girls do wear it for festivals. I think it is popular to wear a *yukata* but among young people.

5. About the masks we see people usually wear in anime during festivals. Can you buy those masks during a festival and is it common for people to buy/wear them?

-There are shops that sell masks during festivals, although usually only children (until around the age of 10) buy them, not adults. Also, I think older children, around junior high, stop buying and putting masks on because they feel embarrassed.

6. Do the fortune telling shops exist like we see them in anime on New Year? Is it a tradition for Japanese to buy them every year?

-Yes, a lot of people buy *omikuji* (fortune telling papers). There are people that normally don't buy them, but they will buy it on New Year. I personally buy *omikuji* almost every year.

7. Do couples usually go on dates to amusement parks, or is that only in anime? Do they believe in the legend of eternal love, if they kiss on the top of the ferris wheel?

-I think that a lot of couples go there. As for the legend, I think that is a product of anime and manga and that there are few people who actually want to do it in real life.

8. Is it true that every night all members of the family take a bath in the same water?

-Yes it's true, because they are all family they don't mind bathing in same water. I have been brought up with this tradition too, so I never questioned it before, or thought of it as weird. (I think we probably don't change the water because it would be a waste, also because it would take time)

9. If you have guests sleeping over, do they also take a bath?

-Yes, first we ask the guest to bathe first. After that, we change the water so the family members can bathe next.

10. Do Japanese families hang around *kotatsu* during winter?

-Yes we do. Because it's cold, when everyone has time we hang out in *kotatsu*, also during meals.

11. Do you use expressions like *tadaima* and *ittekimasu*, like we see in anime?

-Yes we do use them. It became a tradition to use those words as greetings, because it's an easy way of communication.

12. Is it a common thing for high school students to live away from their parents? We can see a lot of main animanga characters living alone while going to high school. Is it like that in real life as well?

-It is not a common thing. I think it's only an anime thing, and mostly people including me don't think that is possible in real life. Normally, if there is a high schooler living away from family, they are living in a dorm where food and cleaning is provided for them.

13. Is it normal for students to bring their own obento? If yes, do they make it themselves? How much time does it take to prepare everything?

-If students don't have lunch served at school, they bring their *obento*. There are not many students who prepare *obento* themselves, but usually have them prepared by their parents. Since my mum didn't have much free time in the morning it took her around 10 minutes to prepare it.

14. Do schools have bakeries inside as we always see in anime?

-Yes, they are called *kōbai*. There you can buy bread, *obento*, juices, etc. There are many of *kōbai* in private high schools, but not in all schools.

15. Do the school infirmaries exist? Are they similar to the ones shown in anime, like having beds where students can rest?

-Yes, they are called *hokenshitsu*, and all schools have them, with beds inside as well. When you are feeling sick, you can sleep there and rest for a while.

16. Do student skip class, and go to infirmary to sleep, as it's shown in anime?

-No. There is always a nurse there, so lying to the so one can skip class is difficult.

17. Do schools really have bicycle parking lots that we can see in anime?

-Yes they have. There are students who commute to school by bicycle, therefore schools have big parking lots so all students are able to use them.

18. Do students have to bow to their teacher/professor in real life?

-Yes they have to bow. Especially in elementary and junior high.

19. Do students sometimes have to change their classmates? If yes when and how often?
- If there are many students in the class there will be a class change. (By the rules of Japanese schools, one class can have 40 students at most) Normally there will be one change of class in period of two years, not every year.
20. Is bullying a big problem in Japan's society and schools?
- Yes it is a problem. However, not all schools have problems with bullying.
21. Do students have access to the school's rooftop?
- For safety reasons, the school rooftop is locked and can not be entered. I myself never went to the school rooftop.
22. Do students have home economics class as a subject?
- Yes, there is a subject called *kateika* (home economic), where we cook and sew. We also learn about nutrition and how to live a healthy life.
23. Sometimes in anime it is shown that students have their school clubs in the morning as well, is that true?
- Yes there are school clubs that have morning practice as well. Sport clubs and *konkūru* (music, drawing, etc. clubs) have a lot to do especially before competitions. They also have practice during summer holidays. How often they practice depends on the club members, thus there are clubs who practice more and the ones that practice less frequently.
24. In anime there are always two students in charge of writing what the class did after the school finishes. Does that role really exist?
- There is a task called a *nisshi*, where students have to write events of the day in short sentences. But, not all schools require students to do this task. *Nicchoku* and *kyōka rīda* are two roles decided in a class. *Nicchoku* is a task where students take turns every day to for example host the morning assembly or clean the black board after class. All students have to do this task. *Kyōka rīda* is the student that collects the homework and gives it to the teacher, distributes the notes for the lesson, helps prepare for the experiments, etc.
25. Do schools organize sport events? If yes, what do students typically do?
- Yes we do have sport events. School organizes competitions and games like races, relays, tug of war, *damaire* (throwing balls in baskets), jumping the rope, etc.

26. Do students play the game *botaoshi*, which is often shown in anime?
-We never played *botaoshi* in our school.
27. Do you think school festivals are presented in a right way in anime? Are they close to reality?
-During school festivals there are painting and other student's work displayed in classrooms. There will also be brass bands and art clubs presentations on stages. There are also competitions between school choirs. I don't have much knowledge about anime, but in reality there are not many things being sold during the festival. Also, not many people outside of school participate and visit these school festivals. In reality, different people can come to the festival, but for safety reasons suspicious people can not come inside the school.
28. Do you have festivals in college as well? Are there any differences?
-There is a festival called *gakuensai*. While in junior high and high school you do something within your class, in college students mostly do something within their clubs. There are rules, but students can do things more freely than when they were in high school.
29. Is it popular to confess to your crush behind school?
-Not really. It's not easy to access the back of the school. Also, there is a chance someone could see you, and being called to the back of the school feels kind of suspicious.
30. Do girls propose to make obentos for boys?
-Not really. Until high school, most students have their *obento* made by their parents. It would also be embarrassing if the parents or classmates found out about it, so not many students bring them to school.
31. Do girls make chocolates for boys during Valentine's Day?
-Yes they do. There are people who give chocolate to the person they like, but there are also people who give it to close friends and teachers. However, it's mostly girls who give presents to other girls their age, while only few girls give them to boys.
32. Do boys in return thank them on White Day, or is that only in anime?
-They either don't do anything, or return the favour with sweets like marshmallow and cookies.
33. Do boys give the second button of their uniform to their girlfriends?

-Since it's embarrassing I think they can't do it. I think it's embarrassing since you see it often done in anime and TV shows. People don't do it as to avoid attracting attention from their classmates and parents. But even if they do not give or take the buttons, as the graduation ceremony approaches, friends do get excited talking about "what if" possibilities.

34. Does it really take a long time before couples start calling each other by their given names?

-For couples until high school could be like that, because it's embarrassing. When people get in university, many of them call each other by their names.

35. Is it common for classmates to organize Christmas parties?

-Sometimes yes. They exchange presents and eat cake together. There are also students that hang out like they normally do by playing games and going to *karaoke*.

36. Do classmates/friends organize the so-called test of courage, we often see in anime?

- If they are still kids, they play the game usually during summer together with their parents (because playing during the night is dangerous). It's for making memories with friends during summer. They go to graveyards and old buildings.

37. Do *gōkons* (blind dates) exist in real life?

-*Gōkon* is when same number of man and women meet and talk while having a meal. Mostly it's for people who are searching for a girlfriend or boyfriend.

-University students and older people go to them, while high schoolers and younger children don't. If there are high schoolers going to *gōkon*, they are for sure delinquents.

38. Was the dress-code and rules of the schools you went to strict?

-I think the rules in my school were not that strict, similar to the majority of Japanese schools. In junior high and high school the hairstyle was not allowed to be flashy (curling of hair was forbidden, hair ties and pins had to be black, grey or navy blue), makeup and rings and other accessories were forbidden, the skirt had to be knee-length, vest were either specified by the school or black, gray or other not too flashy colors, and bags and other things from expensive brands were forbidden.

10.3. Intervju 3

Informant: Moemi Matsuoka

Age: 23

Currently lives in: Miyazaki city, Miyazaki prefecture, Japan

Current profession: Company employee

Name of schools she went to:

1. Haranishi Elementary school
2. Nishi-fukuoka Junior high school
3. Jounan High school
4. Fukuoka Women's University, International College of Arts and Sciences

This interview was conducted in Japanese through written process.

Questions and answers:

1. Is it true that the students are in charge of cleaning the school?

-Yes it's true. Every day after lunch break and after school there is cleaning time. I was told by a teacher that since we are using the school we should clean it as well.

2. What kind of games can be found during festivals, for example summer festivals? Also, does the game that we see in anime where the goal is to scoop gold fish exist in real life?

-During summer festival there are games like *shateki* (shooting games), scooping the gold fish, *wanage*⁴⁵, etc.

3. What kind of clothes does Japanese typically wear for the summer festivals? Do they wear *kimono*, *yukata* or something else?

-When going to a summer festival people wear *yukata*, *jinbei* and everyday clothes. I don't think there is a big difference in what adults and children are wearing. Although, children until around elementary school often wear *jinbei*. I think it's because it's *jinbei* is more simple and easier to wear.

4. Nowadays, is it more popular for girls to wear *yukata* for festivals or everyday clothes?

⁴⁵ Informant explained that *wanage* is a game where the goal is to throw a ring towards a stick on a board.

-Yes it is popular to wear. The majority of girls and women wear *yukata* for summer festivals. I also wear *yukata* for summer festivals and firework display. But, because it's difficult to walk in *yukata*, there are people who wear ordinary clothes as well.

5. About masks that we see people usually wear in anime during festivals. Can you buy those masks during a festival and is it common for people to buy/wear them?

-There are shops that sell masks during festivals, but I personally never bought it. I have an impression that usually parents buy those kinds of masks for their children.

6. Do the fortune telling shops exist like we see them in anime on New Year? Is it a tradition for Japanese to buy them every year?

-Yes, my family buys them every year. If you get a bad luck fortune, you don't bring it home. Instead, there is a place inside the shrine where you can tie your fortune, especially if it's bad luck.

7. Do couples usually go on dates to amusement parks, or is that only in anime? Do they believe in the legend of eternal love, if they kiss on the top of the ferries wheel?

-Yes there are couples that go to amusement parks, especially Disneyland is very popular. I personally don't know if the legend is popular or not in real life, but I often read about it in manga.

8. Is it true that every night all members of the family take a bath in the same water?

-Yes it is true. We use the hot water accumulated in the bathtub to wash our body and hair. That's why the last person that goes to take a bath doesn't have much hot water left.

9. If you have guests sleeping over, do they also take a bath?

-Guests use the same bath, but usually they go in first.

10. Do Japanese families hang around *kotatsu* during winter?

-My family didn't have a *kotatsu*, so I don't know. But I think if we did have one, our family would gather around it and hang out.

11. Do you use expressions like *tadaima* and *ittekimasu*, like we see in anime?

-Yes we do use. When we go to school or work we see each other off and those times we use *ittekimasu* and *itterashai*.

12. Is it a common thing for high school students to live away from their parents? We can see a lot of main animanga characters living alone while going to high school. Is it like that in real life as well?

-The majority of high school students commute to school from their family home. I also didn't live by myself when in high school. But I have a childhood friend who was very strong at karate, so she went to live in Tokyo away from her family.

13. Is it normal for students to bring their own obento? If yes, do they make it themselves? How much time does it take to prepare everything?

-Until junior high we had school lunches, so I didn't have to bring an *obento*. When I was in high school, I was bringing the *obento* that my mum prepared for me. It takes from 10 to 30 minutes to make an *obento*. (because we usually used frozen food or leftovers from the day before)

14. Do schools have bakeries inside as we always see in anime?

-Yes, they are called *kōbai*. My high school didn't just sell bread, but also *karaage* and many other things. We didn't have any *kōbai* in elementary nor junior high.

15. Do the school infirmaries exist? Are they similar to the ones shown in anime, like having beds where students can rest?

-I am pretty sure every school in Japan has a *hokenshitsu* (infirmary). It is true that we have beds in infirmaries, and when feeling sick, students can go there and rest.

16. Do student skip class, and go to infirmary to sleep, as it's shown in anime?

-Yes there are students who do that. They lie about feeling sick, when they don't want to attend an annoying class.

17. Do schools really have bicycle parking lots that we can see in anime?

-I think that majority of schools have them. All schools that I went to had a bicycle parking lot.

18. Do students have to bow to their teacher/professor in real life?

-Yes we have to bow. The class president commands the other students.

19. Do students sometimes have to change their classmates? If yes when and how often?

-Yes they do. Every year there is a change of classmates. Also, the head teacher of the class changes as well.

20. Is bullying a big problem in Japan's society and schools?

-It is becoming a problem, because there are kids who take their own lives after being bullied. However, in my surroundings there was no bullying.

21. Do students have access to the school's rooftop?

-In my school it was not possible to go to the rooftop.

22. Do students have home economics class as a subject?
- Yes, there is a subject called *kateika*. We learned about cooking and sewing. In junior high we prepared pudding and grilled meat. We also made bags and aprons in sewing classes.
23. Sometimes in anime it is shown that students have their school clubs in the morning as well, is that true?
- Club activities are held in the morning and during summer holidays. The morning practice is called *asaren*. There will be a rest from club activities during exam season.
24. In anime there are always two students in charge of writing what the class did after the school finishes. Does that role really exist?
- Yes it exists. It's called *nicchoku*. The students in charge write a diary called *nisshi*. In *nisshi* we wrote about what we learned during lessons and thoughts about that day. Among other things, it is also a duty of the *nicchoku* to clean the blackboard.
25. Do schools organize sport events? If yes, what do students typically do?
- During sport events we had relays, *damaire*, tug of war, borrowing competition, dance, cheering battle, etc.
26. Do students play the game *botaoshi*, which is often shown in anime?
- They do, but in my school we didn't play it.
27. Do you think school festivals are presented in a right way in anime? Are they close to reality?
- I don't know who schools festivals are presented in anime, but I will explain how our festivals looked like. We had to present one thing as a class. When I was in high schools were making a movie, and we also had an ice cream shop. Also, as a part of cultural club (art club, brass band club, music club, etc.) we separately had to prepare something. I was in parlour music club, so we prepared a live performance.
28. Do you have festivals in college as well? Are there any differences?
- Yes we also have cultural festivals in college as well. There are not many differences between high school and college festivals. But, the festivals in college are of a much bigger scale.
29. Is it popular to confess to your crush behind school?
- I think it is. Confessing your feelings is very embarrassing, so students do it in places in school where there are not many people, like in the back of the school.

30. Do girls propose to make *obentos* for boys?
-I didn't make it. My friends also didn't make *obentos* for their boyfriends.
31. Do girls make chocolates for boys during Valentine's Day?
-Yes there are girls who make them. Not only for the person they like, but also for the guy friends and dad. I also give chocolate that I bought to my colleagues and boss.
32. Do boys in return thank them on White Day or is that only in anime?
-Yes, they do buy sweets for the girls that gave them a present.
33. Do guys give the second button of their uniform to their girlfriends?
-I don't know if it's true or not. But I think there is a special meaning to the second button.
34. Does it really take so much time before couples start calling each other by their given names?
-I think it depends on the person. I think it's because there are a lot of Japanese people with shy personalities. But I think there are also a lot of people that start calling each other by the given name when they start dating.
35. Is it common for classmates to organize Christmas parties?
-Yes it is common. I usually ate meals with friends in a restaurant.
36. Do classmates/friends organize those games of courage we always see in anime?
-I personally never did it, but I heard my father did it. He went with friends to haunted places.
37. Do *gōkons* (blind dates) exist in real life?
-I think the majority of students went to *gōkons*. It's for people that are searching for a partner, so they meet with people they don't know and eat together.
38. Was the dress-code and rules of the schools you went to strict?
-Yes, my high school was especially strict. The skirt had to cover the knees, the blouses had to be buttoned up all the way, bangs had to be above eyebrows, socks had to be white, we were allowed to wear tights during winter, but only in beige colour (black tights were forbidden). Wearing makeup and accessories was also forbidden.

11. SAŽETAK

U ovom završnom radu proučene su razlike i sličnosti između svakodnevnog japanskog života u stvarnosti i onog prikaznog u animeu i mangama, tj. japanskim crtićima i stripovima. Scene animanga (zajednički naziv za anime i mangu) u žanrovima poput školskog života i *slice of life* (dio života) mogu biti prikazane vrlo detaljno i realistično, zbog čega gledatelji i čitatelji na temelju mogu steći iskrivljenu sliku Japana. U svrhu pronalaženja neistina prikazanih u animangama proveden je intervju s trima Japankama. Cilj intervjua je bio dobiti uvid u svakodnevni život u Japanu te usporediti ga s uobičajenim scenama iz gore navedenih žanrova animanga. U radu se obrađuju teme školskog života, društvenih problema i ljudskih odnosa u Japanu te se za svaku temu navode sličnosti i razlike između stvarnosti i fikcije.

Ključne riječi: anime, manga, Japan, usporedba, iskrivljena slika, školski život, društveni problemi, ljudski odnosi, stvarnost, fikcija

12. SUMMARY

This final paper examines differences and similarities between Japan's everyday life and the everyday life that is depicted in anime and manga, i.e. Japanese animation and comics. Scenes in animanga (the joint name for anime and manga), in genres like school life and *slice of life*, can be depicted in great detail and very realistically on the basis of which viewers and readers could get a distorted image of Japan. In order to find the misrepresented parts shown in animanga, an interview was conducted with three Japanese students. The purpose of the interview was to gain insight of everyday life in Japan and compare it to common scenes found in the above mentioned animanga genres. This paper examines topics of school life, social problems and relationships in Japan, and provides similarities and differences of reality and fiction.

Keywords: anime, manga, Japan, comparison, distorted image, school life, social problems, relationships, reality, fiction